

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GENÇ (25-44 YAŞ), ORTA (45-54 YAŞ) VE ERKEN YAŞLILARDA
(55-64 YAŞ) COVID-19 KORKU-SU İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Ayşe Merve BULGUMAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Semra BARİPOĞLU

İSTANBUL-2021

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GENÇ (25-44 YAŞ), ORTA (45-54 YAŞ) VE ERKEN YAŞLILARDA
(55-64 YAŞ) COVID-19 KORKU-SU İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Ayşe Merve BULGUMAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Semra BARIPOĞLU

İSTANBUL-2021

YEMİN METNİ

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

15.05.2021

Ayşe Merve BULGUMAN

ÖNSÖZ

Genç, Orta ve Erken Yaşlılarda Covid-19 Korkusu İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adına yürüttüğüm bu çalışmanın en başında itibaren içerdiği eğitim sürecinin niteliğinin dört yıl Psikoloji Lisans eğitimi üzerine 2 yıl Klinik Psikoloji Yüksek Lisans eğitimi olduğu haliyle Üsküdar Üniversitesi çatısında altında bizleri her aşamasında maksimum düzeyde bilgi ve verimlilik kazanmak üzere yetiştiren ve alana katkı sağlamamız idealini motive eden tüm öğretmenlerimin varlığına teşekkürü borç bilirim.

Tez- Araştırma konusunu belirleme aşamasında değerli hocalarımdan Dr. Doç. Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÜNÜBOL'a,ve bilhassa bu zor bir o kadar da önemli çalışmanın planlanmasında ve tamamlanmasında ihtiyacım olan yardımı ve desteğini esirgemeyen, moral ve güven tesis eden yapıcı tutumu sayesinde bitirebildiğim çalışmanın her aşamasında sabırla yol gösteren kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Semra BARİPOĞLU'na sonsuz hürmet ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu araştırmada genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada olgular yaşa göre 25-44 yaş (n=366), 45-54 yaş (n=43) ve 55-64 (n=34) yaş olmak üzere üç gruba ayrılmış olup, toplamda 443 kişi dâhil edilmiştir. Verilerin elde edilmesinde anket yönteminden yararlanılmıştır. Sosyodemografik Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği kullanılmıştır. Anketler Google Anket yardımıyla uygulanmıştır.

Katılımcıların %90,7'si kadın ve %9,3'ü erkek olarak bulunmuştur. Katılımcıların %22,1'i lise, %63,7'si üniversite mezunudur. Katılımcıların ise % 69,3'ü evlidir. Katılımcıların %18,3'ü kronik hastalık, %16,5'i Covid-19 enfeksiyonu geçirdiğini bildirmiştir.

COVID-19 korkusu düzeyleri 24-44 yaş arası bireylerde en yüksek ve 55-64 yaş arası bireylerde en düşük düzeyde saptanmıştır ($p \leq 0,05$). Yaş gruplarına göre dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık kişilik özellik düzeylerinin farklılık göstermediği saptanmıştır ($p \geq 0,05$). Araştırmamızda medeni, gelir ve COVID-19 enfeksiyonu geçirme durumuna göre yaş gruplarında COVID-19 korku düzeylerinin farklılaşmadığı bulunmuştur ($p \geq 0,05$). Kronik hastalık varlığına göre sadece 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeylerinin farklılaştığı bulunmuştur ($p \leq 0,05$). 25-44 yaş ve 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri ile duygusal dengesizlik kişilik özelliği arasında pozitif yönlü ilişki varlığı bulunmuştur ($p \leq 0,05$).

Anahtar Kelimeler: COVID-19 Korkusu, Kişilik Özellikleri, Yaş

ABSTRACT

In this study, the relationship between fear of COVID-19 and personality traits in young (25-44 years), middle (45-54 years) and early elderly (55-64 years) was investigated. The study was divided into three groups according to age: 25-44 years (n = 366), 45-54 years (n = 43) and 55-64 (n = 34), and a total of 443 people were included. Survey method was used to obtain the data. Sociodemographic Information Form, COVID-19 Fear Scale and Five Factor Personality Scale were used. Surveys were administered with the help of Google Survey.

In study were found to be 90.7% of the participants women and 9.3% of them men. In all of the participants, 22.1% are high school graduates and 63.7% are university graduates. 69.3% of the participants are married. It was found that 18.3% of the participants had a chronic disease and 16.5% had Covid-19 infection.

COVID-19 fear levels were found to be the highest in individuals between the ages of 24-44 and the lowest in individuals aged 55-64 ($p \leq 0.05$). It was found that personality trait levels of extraversion, compliance, responsibility and openness to experience did not differ according to age groups ($p \geq 0.05$). In our study, it was found that COVID-19 fear levels do not differ in age groups according to marital, income and COVID-19 infection status ($p \geq 0.05$). It has been found that COVID-19 fear levels differ only in individuals between the ages of 55-64 according to the presence of chronic disease ($p \leq 0.05$). A positive correlation was found between the fear of COVID-19 and the emotional instability personality trait in individuals aged 25-44 and 45-54 ($p \leq 0.05$).

Keywords: Fear of COVID-19, Personality Traits, Age

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırma Hipotezleri.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıklar	4
2.GENEL BİLGİLER	5
2.1. Korku Kavramı.....	5
2.2. COVID-19 Pandemisi	6
2.2.1. Covid-19 pandemisi ve etkileri	6
2.3. Kişilik.....	8
2.3.1. Kişiliği oluşturan faktörler	8
2.3.1.1. Biyolojik faktörler.....	8
2.3.1.2. Sosyal faktörler	9
2.3.2. Kişilik kuramları.....	9
2.3.2.1. Kişilik özellikleri ile ilgili kuramlar	9
2.3.2.2. Sigmund Freud'un psikanalitik teorisi	12
2.3.2.3. Carl Jung analitik kişilik teorisi	14
2.3.2.4. Alfred Adler bireysel psikoloji teorisi	14
2.3.2.5. Erick Erickson'un kişilik teorisi.....	15
2.3.2.6. Erich Fromm hümanist psikanaliz teorisi	15
2.3.2.7. Harry Stack Sullivan ve kişilerarası ilişkiler teorisi	15
2.3.2.8. Karen Horney kişilik teorisi.....	16

2.3.2.9. Albert Bandura sosyal bilişsel teorisi	16
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	18
3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	18
3.2. Araştırma Verilerinin Elde Edilmesi.....	18
3.3. İstatiksel Analiz.....	20
4. BULGULAR.....	21
5. TARTIŞMA	31
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	36
KAYNAKLAR	37
EKLER.....	46
Ek-1. Etik Kurul Formu	46
Ek-2. Sosyodemografik Bilgi Formu	47
EK-3. COVID-19 Korkusu Ölçeği.....	49
Ek-4. Beş Faktör Kişilik Ölçeği	50
ÖZGEÇMİŞ	1

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ölçeklerin Cronbach Alpha katsayısı düzeyleri	19
Tablo 2. Katılımcıların yaş gruplarına göre sosyodemografik bilgiler.....	21
Tablo 3. Katılımcıların yaş gruplarına göre ölçek puan ortalamaları	22
Tablo 4. Yaş gruplarında eğitim durumuna göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması.....	24
Tablo 5. Yaş gruplarında medeni durumuna göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması.....	25
Tablo 6. Yaş gruplarında gelir durumuna göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması.....	26
Tablo 7. Yaş gruplarında kronik hastalık varlığına göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması.....	27
Tablo 8. Yaş gruplarında COVID-19 enfeksiyonu varlığına göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması.....	28
Tablo 9. 25-44 Yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki korelasyon.....	29
Tablo 10. 45-54 Yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki korelasyon.....	29
Tablo 11. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki korelasyon.....	30

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

BFKE	:Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu
CDC	:Centers for Disease Control and Prevention
FCV-19S	:COVID-19 Korkusu Ölçeği
SARS-CoV-2	:Ciddi Akut Solunum Sendromu Koronavirüs 2

1.GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Yeni Kovid-19 virüsü ilk kez 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde görülmüş (Huang ve ark., 2020) ve hızla tüm dünyaya yayılmıştır (Velavan ve Meyer, 2020). COVID-19 ciddi akut solunum yolu enfeksiyonlarına sebep olan ölümcül bir hastalıktır (Zhou ve ark., 2020). Din, dil, ırk ya da cinsiyet ayrımı yapmayan bu hastalıkla ilgili olarak Dünya Sağlık Örgütü 30 Ocak 2020 tarihinde salgının halk sağlığı açısından uluslararası düzeyde endişe oluşturduğunu ve acil durum gerektirdiğini açıklamıştır. 21 Mart 2020 tarihinde yayınlanan bildirmede ise dünyada 283.000'den fazla vakanın olduğu ve 11.561'den fazla insanın yaşamını kaybettiği bildirilmiştir (Özcan ve ark., 2020).

Yaşlanma birbirini etkileyen genetik, biyokimyasal, fizyolojik, ekonomik, sosyal, ruhsal faktörler ve yaşam biçiminden etkilenen bir süreçtir. Biyolojik yaşlanma organizmanın tüm hücre, organ ve dokularını etkilemektedir. Yıllar boyu biriken bu değişiklikler, birçok kronik hastalığın yaşlılarda daha fazla görülmesine neden olur. Yaşlı insanlar yaşlanma ve altta yatan potansiyel sağlık koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan fizyolojik değişiklikler nedeniyle daha sık enfekte olurlar (Peeri ve ark., 2020; Onder ve ark., 2020). Yaş ne kadar yüksek olursa hastalıkların olumsuz etkisi ile risk de o kadar yüksek olur (Liu ve ark., 2020).

COVID-19 salgını, tüm dünyada milyonlarca insanın enfekte olmasına ve çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Herhangi bir yaşta ciddi akut solunum sendromu koronavirüs 2 (SARS-CoV-2) enfeksiyonu kazanılabilir, ancak en sık etkilenenler, orta yaş ve üstü bireyler olmuştur. Hastanede yatan COVID-19 doğrulanmış hastalar ile yapılan birkaç çalışmada ortalama yaş 49-56 arasında değişmektedir (Wang ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020). Benzer şekilde, Çin verilerine dayanan bir çalışmada, COVID-19 tanısı ile hastaneye yatış oranlarının yaşla birlikte arttığı, 20 ila 29 yaş için %1, 50 ila 59 yaş için %4 ve 80 yaşından büyükler için %18 olduğu raporlanmıştır (Verity ve ark., 2020).

Yaşlılık mortalite artışı ile de ilişkilidir (Wu ve ark., 2020; Richardson ve ark., 2020). Çin Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezinden gelen bir raporda, %2,3 ölümcüllük oranının aksine, 70 ila 79 yaş ve 80 yaş ve üstü için vaka ölüm oranları sırasıyla %8 ve 15 idi (11). Benzer bulgular İtalya'dan da bildirilmiştir, vaka ölüm oranları sırasıyla 70-

79 yaş ve 80 yaş ve üstü olanlarda %12 ve 20'dir (Richardson ve ark., 2020). Amerika Birleşik Devletleri'nde, vakaların %67'sinin ≥ 45 yaşlarında olduğu belirlendi ve Çin'deki bulgulara benzer şekilde, ölümlerin %80'i ≥ 65 yaşlarında meydana geldi (CDC, 2020).

COVID-19 salgını, insanların fiziksel sağlıklarını ve yaşamlarını tehdit etmenin yanı sıra stres düzeylerini artırıp anksiyete, korku ve depresyon gibi çok çeşitli psikolojik sorunları tetikleyebilir (Harper ve ark., 2020; Pakpour ve Griffiths, 2020; Taylor ve ark., 2020). Pandeminin neden olduğu fiziksel sağlık sorunlarına ruh sağlığı sorunlarının da eklenmesi durumu büyük ölçüde kötüleştirecektir. Uzmanların olası ruh sağlığı sorunlarına hazırlıklı olması için bu konudaki araştırmaların hayati önem taşıdığı söylenebilir. Ancak salgın nispeten yakın zamanda ortaya çıktığı ve hızla ilerlediği için konuyla ilgili yayınlanan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Nitekim, halihazırda yayınlanmış az sayıda çalışma çoğunlukla Çin'de ve diğer bazı Uzak Doğu ülkelerinde yapılmıştır (Huang ve Zhao, 2020; Lu ve ark., 2020; Wang ve ark., 2020). Covid-19 korkusu ile ilgili yapılmış sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı Genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) Covid-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.2. Araştırma Hipotezleri

Araştırma hipotezleri aşağıda verilmektedir:

1. Bireylerde yaş gruplarına göre COVID-19 korkusu düzeyleri farklılaşmaktadır.
2. Bireylerde yaş gruplarına göre kişilik özellikleri farklılaşmaktadır.
3. Genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) eğitim durumuna göre COVID-19 korkusu düzeyleri farklılaşmaktadır.
4. Genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) medeni durumuna göre COVID-19 korkusu düzeyleri farklılaşmaktadır.
5. Genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) gelir durumuna göre COVID-19 korkusu düzeyleri farklılaşmaktadır.
6. Genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) kronik hastalık varlığına göre COVID-19 korkusu düzeyleri farklılaşmaktadır.
7. Genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) Covid-19 enfeksiyonu geçirme durumuna göre COVID-19 korkusu düzeyleri farklılaşmaktadır.

8. Genç (25-44 yaş), orta (45-54 yaş) ve erken yaşlılarda (55-64 yaş) COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasında ilişki bulunmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

COVID-19 pandemisi ve akabinde yaşanan gelişmeler, sağlık başta olmak üzere pek çok açıdan dünyayı etkisi altına almıştır. Devam etmekte olan COVID-19 pandemisinin ekonomik, politik ve zihinsel sağlık üzerine ciddi etkiler bırakabileceği düşünülmektedir. Eğitim faaliyetlerinin askıya alınması, spor müsabakalarının iptal edilmesi, toplumsal iletişimin fiziki kısıtlılığa uğraması, ekonomik faaliyetlerin durdurulması veya yavaşlatılması, işsiz kalma veya izolasyon önlemleri bireylerde psikolojik etkiler bırakmıştır. Zamanla hastalık kontrol altına alınıp, yeni normalleşme süreci ile birlikte dünyada kısmi bir rahatlama olsa da ruh sağlığı açısından yaşanan stresin ruhsal problemlere yol açması söz konusudur. Günlük yaşamdaki bu tür ani değişikliklerin akıl sağlığını önemli ölçüde etkileyebilecek risk faktörleri olduğu düşünülmektedir. Salgında özellikle yaş faktörünün etkili olması ileri yaşı bireylerde hastalık korkusu ve kaygı gibi durumlara yol açmaktadır. Bireylerin salgına karşı oluşturdukları psikolojik tepki bireylerin kişilik özellikleri ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada yüksek risk taşıyan yaş gruplarında Covid-19 korkusu düzeyleri ve Covid-19 korkusunun kişilik özellikleri ile olan ilişkisinin incelenmesiyle alana önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca elde edilecek verilerin Covid-19 korkusu oluşan bireylerin rehabilitasyonu için uygulanacak tedavi yöntemlerinin oluşturulması ve düzenlenmesi için önemli sonuçlar sağlayacağı düşünülmektedir. Alan ile ilgili yeterli sayıda çalışmanın olmaması çalışmayı önemli kılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

- Araştırmanın örnekleme evreni temsil etme yeterliliğine sahiptir.
- Araştırmaya katılan bireylerin Sosyodemografik Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formunda yer alan soruları içtenlikle ve gerçek durumlarını yansıtacak şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılan Sosyodemografik Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formunun araştırılması planlanan nitelikleri doğru bir şekilde ölçeceği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıklar

- Araştırmanın örneklemini araştırmaya gönüllü olarak katılan 443 birey ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen veriler Sosyodemografik Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formunun ölçtüğü verilerle sınırlıdır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Korku Kavramı

Korku, algılanan uyaranlara karşı hızla ve bilinçsiz olarak ortaya çıkan sinirsel hareketleri, ifade edici davranışları ve duyguları içeren altı temel duygudan (ilgi, neşe / mutluluk, öfke, üzüntü, iğrenme ve korku) biridir (Izard, 1977). Bununla birlikte, doğada geleceğe yönelik olduğu için korkunun, mevcut durumların gelecekteki etkileri için bilişsel olarak değerlendirildiği diğer duygulardan farklı olduğu varsayılmaktadır (Kayyal ve Widen, 2015).

Janis'e göre korku şiddeti birey tarafından azaltılmak istenen olumsuz bir dürtüdür (Janis, 1967). Bir başka dürtü kavramına yaslanan açıklama Freud tarafından yapılmıştır. Cinsellik ve saldırganlık olmak üzere iki temel dürtünün bastırılması sonucu medeniyetin şekillendiğini söylemektedir. Küçük Hans vakası ile fobiler üzerine çalışma fırsatı yakalamış ve korkuyu klasik psikolojinin tersine bilinç dışı bir alanda görmüştür. Freud için korku kavramı yapısal kuramı içerisinde id ve Üst-Ben arasında düzenleyici işlevi olan ben'in, korku-kaygı kavramları bakımından uyarıcı ve savunma tepkisini de kapsayan işleve sahiptir. Freud, korkuyu bilinç alanından bilinç dışı bir alana taşımış ve fobilerin erken çocuklukta geliştiğini belirtmiştir. (Andre, 2004).

Segal (1999), olası bir tehlike düşüncesinin yarattığı endişe duygusu tanımlaması ile korku kavramını dürtü olarak değil bir duygu olarak ele almıştır. Duygu veya dürtü açıklamaları korku terimini insanın doğa ile olan ayrılmaz bağlarının etkisi olarak görür. Fakat zamanla insanın medenileşme süreci ile ayırdığı düşüncesi yatmaktadır. Korku tek boyutlu bir duygu değildir, bilişsel-özel, davranışsal ve fizyolojik elemanları içeren duygusal bir tepki sendromu olarak görülebilir (Marks, 1987a). Korku duygusuna temel bir duygu olarak odaklanan araştırmacılar korku duygusunu hayatta kalma konusunda uyanıklığımıza olan etkisi yanında bazen de haz verici özelliği de bulunan bir duygu olarak belirtmişlerdir (korku romanları, motosiklet yarışları vb) (Marks,1987b).

Gullone ve King (1997) korkuyu, kurgusal veya gerçek olarak olmasını beklediğimiz tehlikeye karşı hayatımızın devamlılığını sağlamak için verdiğimiz normal tepki olarak tanımlamışlardır. Bir diğer tanımlamaya göre tehlike uyarıcısının oluşturduğu düşünceye karşı korku duygusal bir tepkidir (Wickless ve Kirsch 1988).

Başka bir deyişle korku tepkisi, tehdit ortaya çıkması ile başlayan ve potansiyel mücadele veya kaçışın hâkim olduğu bir alarm sisteminin çalışma prensibine benzer (Öhman, Mineka 2001). Bunun yanında korku fiziksel olarak, organizmayı zararlı durumlardan koruyan işlevi yanı sıra gelişim dönemlerinin de önemli bir parçasıdır (Gullone, 2000). Temel olarak normal korku, bireyin yaşına ve gelişim evresine, korkunun süresine ve günlük işleyişe olan etkisine bağlı olarak belirlenir.

2.2. COVID-19 Pandemisi

2.2.1. Covid-19 pandemisi ve etkileri

Tarih boyunca pek çok büyük salgın meydana gelmiştir. Bu salgınlar sağlık, ekonomi, psikolojik ve ulusal güvenlik üzerinde büyük olumsuz etkiler yaratmıştır (Qui ve ark., 2017). Salgınlara neden olan mikropların insanlık kadar eski olduğu ve salgın tarihinin çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Salgın hastalıkların yayılması veya sonuçları bir toplumdan diğerine değişebilir (Yolun, 2012). İnsan biyolojisi, sosyal çevre ve yaşam tarzları, pandeminin yayılma oranını ve düzeyini ve sonuçlarını etkileyen değişkenlerdir (Herring ve Sattenspiel, 2007). Salgın hastalıklarla ilgili farkındalığın ve salgının yayılmasına karşı kişisel ve toplumsal tedbirlerin alınmasının hastalığın olumsuz etkilerini en aza indirmede önemli ve etkili olduğu bildirilmiştir (Caley ve ark., 2008). Öte yandan, en önemlisi pandemiler, canlılarla ilgilenen bilimlerin ve özellikle tıp biliminin gelişmesine katkıda bulunmuştur (Özden ve Özmat, 2014).

Salgın hastalıkların makro ve mikro düzeylerdeki sosyal etkilerinin ele alınması yararlıdır. Makro düzeyde, küreselleşme ve sağlık arasındaki ilişki önemlidir. Küreselleşmenin sağlıkla ilişkisini açıklayan modellerden birine göre bulaşıcı hastalıklar sağlığı doğrudan etkilemektedir (Ankaralı, 2020). İlk olarak Aralık 2019'da Çin'de tespit edilen COVID-19 virüsü, öncelikle küreselleşmenin sağlık üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Virüsün yaklaşık iki ay içinde neredeyse tüm dünyaya yayılması, tüm ülkelerin aynı sorunla uğraşmasını gerektirmiştir (Karcıoğlu, 2020). Küreselleşen dünyada, salgınlar ve meydana gelme olasılıkları insanları daha çok korkutmaktadır. Pandeminin ortaya çıktığı veya yayıldığı ülkelerde ekonomik krizler olabilir (Alu, 2019). Küreselleşme hastalıkların yayılmasında olumsuz bir unsur iken tedavi yönteminin keşfi ve değişimi açısından olumlu etkiye sahiptir (Hayran, 2007). Küresel veri setlerinin değişimi, farklı ülkelere farklı uzmanlık alanlarının kombinasyonu ve hastalıkları

önleyebilecek yeni teknolojiler üzerinde işbirliği ancak küreselleşme ile mümkündür (Balta, 2020).

Herhangi bir bulaşıcı hastalık salgını sırasında, popülasyonun psikolojik tepkileri hem hastalığın yayılmasını hem de salgın sırasında ve sonrasında duygusal sıkıntı ve sosyal düzensizliğin ortaya çıkmasını şekillendirmede kritik bir rol oynar. Bu gerçeğe rağmen, genellikle pandemilerin ruh sağlığı ve refahı üzerindeki etkilerini yönetmek veya hafifletmek için yeterli kaynak sağlanmamaktadır (Taylor, 2019). Bu, salgının akut aşamasında, sağlık sistemleri teste öncelik verdiğinde, bulaşmayı azaltmaya ve kritik hasta bakımına öncelik verdiğinde anlaşılabilir olabilir. Bunun için birçok nedeni vardır. Halk sağlığı önlemlerine (aşılama gibi) uymada ve insanların enfeksiyon tehdidi ve buna bağlı kayıplarla nasıl başa çıktıklarında psikolojik faktörlerin önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (Taylor, 2019). Bunlar, herhangi bir bulaşıcı hastalığın yönetiminde göz önünde bulundurulması gereken çok önemli konulardır. Pandemilere verilen psikolojik tepkiler uyumsuz davranışları, duygusal sıkıntıları ve savunmacı tepkileri içerir (Taylor, 2019). Psikolojik sorunlara eğilimli kişiler özellikle savunmasızdır. Tüm bu özellikler, mevcut COVID-19 salgını sırasında net kanıtlar içindedir. Ocak ve Şubat 2020'de Çin'deki 194 şehirden 1210 katılımcının katıldığı bir çalışmada, yanıt verenlerin % 54'ü COVID-19 salgınının psikolojik etkisini orta veya şiddetli anksiyete, % 29'u orta ila şiddetli anksiyete ve % 17'si orta ila şiddetli depresif semptomlar bildirmiştir (Wang ve ark., 2020). Olası yanıt yanlılığına rağmen, bunlar çok yüksek oranlardır ve muhtemelen bazı insanlar daha da büyük risk altındadır. 2009 H1N1 influenza salgını ('domuz gribi') sırasında yapılan bir araştırma, nevrotik ve somatoform bozukluğu olan çocukların ve hastaların, orta veya şiddetli endişeleri ifade edenler arasında önemli ölçüde fazla temsil edildiği belirtilmiştir (Page ve ark., 2011). Bu arka plana karşı ve COVID-19 salgını dünya çapında yayılmaya devam ederken, daha sonra değil, şimdi dikkate alınması gereken bir dizi psikolojik etki olduğu varsayılmaktadır (CDC, 2020). İlk olarak, olayların normal seyrinde bile, yerleşik ruhsal hastalığı olan kişilerin genel nüfusa göre daha düşük bir yaşam beklentisine ve daha kötü fiziksel sağlık sonuçlarına sahip oldukları kabul edilmelidir (Rodgers ve ark., 2018). Sonuç olarak, önceden var olan zihinsel hastalıklara sahip kişiler sağlık ve madde kullanım bozuklukları, COVID-19 ile enfeksiyon riski, test ve tedaviye erişimde sorun yaşama riski ve pandemiden kaynaklanan olumsuz fiziksel ve psikolojik etki riski artacaktır. İkincisi, önceden var olan zihinsel sağlık sorunları olmayan kişilerde anksiyete ve depresif

belirtilerde önemli bir artış ve zamanla travma sonrası stres bozukluğu varlığının oluşması muhtemeldir (Duan ve Zhu, 2020). Üçüncüsü, sağlık ve sosyal bakım profesyonellerinin, özellikle halk sağlığı, birinci basamak sağlık hizmetleri, acil servisler, acil servisler ve yoğun veya kritik bakımda çalışıyorlarsa, özellikle psikolojik belirtiler açısından risk altında olacağı tahmin edilebilir. Dünya Sağlık Örgütü, sağlık çalışanları için bu riski resmen kabul etti, bu nedenle bu gruptaki anksiyete ve stresi yönetmek ve uzun vadede tükenmişliği, depresyonu ve travma sonrası stres bozukluğunu önlemeye yardımcı olmak için bazı koruma önlemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Ho ve ark., 2020).

2.3. Kişilik

2.3.1. Kişiliği oluşturan faktörler

Kişilik, bireyin tüm özelliklerini yansıtan bir kavramdır. Farklı, tutarlı ve yapılandırılmış bir ilişki biçimidir. Kişiliğin temel faktörleri, birini diğer bireylerden ayırır ve bireyin iç ve dış çevresi tarafından oluşturulur. İnsan davranışını etkileyen her faktör aynı zamanda bir kişilik faktörüdür. Bu bakımdan kişilik, soyut davranış güdülerıyla somut insan davranışı arasında bir araçtır. Her davranış, belirli bir kişilik süzgecinden geçerek fiili bir davranış haline gelir (Eroğlu, 2013).

2.3.1.1. Biyolojik faktörler

Kişilerin fizyolojik yapısı ile özellikleri, kişilik yapıları ve kişilerin davranışsal yönelimleri arasında ilişki vardır. Kişilik üzerine çalışan bazı teorisyenler, bir kişinin cinsiyeti, yaşı, vücut yapısı ve kişiliği arasında bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Cinsiyet ve yaşa bağlı davranışlar kültürel yapı tarafından belirlense de cinsiyet, yaş ve kişilik arasında bir ilişki kurmak mümkündür. Bireylerin cinsiyetlerine göre yapabilecekleri veya yapamayacakları davranışlar kişilik oluşumunda etkili olacaktır. Böyle bir uyum, kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasına da katkıda bulunacaktır. Yaşla ilgili bir başka yaklaşım ise, kişi yaşlandıkça bilgi ve deneyimin arttığını, davranış ve fikirlerin kendini yenilediğini ifade etmektedir. Kişinin sahip olduğu zihinsel ve bedensel yapı ile kişilik arasında yaş grubuna göre bir ilişki kurulması doğaldır. Kişiliği belirleyen en önemli faktör kalıtsal özelliklerdir. Kalıtım, anne ve babanın kromozomlarından sonraki kuşağa geçen ve kişinin tüm yaşamını şekillendiren önemli bir etkidir (Köknel, 1995). İkiz çalışmalarında bu konuya ilişkin olarak, farklı ailelerde, farklı koşullarda büyüyen çocukların, birlikte büyüdükları insanlardan çok biyolojik ebeveynleriyle

benzerlikler gösterdiği görülmüştür. Bu, genetiğin kişiliğin oluşumundaki rolünü kanıtıyor. Bu rolün yüzdesi% 15 ile% 50 arasında değişmektedir.

Tüm kişilik teorilerinde vücut yapısının ana faktör olduğu belirtilmektedir. Sheldon'ın klasik teorisinde, vücut yapısı (endomorfik, mezomorfik ve ektomorfik) ile spesifik kişilik terapisi arasındaki kesin bağlantı bir örnektir. Genetiğin insan oluşumunda çok önemli bir faktör olduğu bilinmemekle birlikte, genetik henüz yeterince net anlaşılmamış bir alandır. Hayvanlar üzerinde yapılan birçok çalışma, psikolojik ve fizyolojik özelliklerin genler tarafından aktarıldığını bulmuştur. Genetik, beyin ve biyogeribildirim üzerine yapılan çalışmalar, biyolojik temellerin kişilik üzerindeki etkisini kanıtlamıştır (Uzunoglu, 2006).

2.3.1.2. Sosyal faktörler

Her birey bir sosyal yapı içinde yaşar ve bu sosyal yapıyı oluşturan kültürden etkilenir. Edinilecek meslek, yaşanacak ortam, hayaller, arzular, tutumlar ve davranışlar sosyo-kültürel çevre tarafından şekillendirilir. Kişilik oluşumunda sosyo-kültürel faktörler genellikle biyolojik faktörlerin önünde yer alır.

Kişilik sadece kalıtsal faktörlerle belirlenmez. Kişinin kişilik yapıları, kalıtsal özelliklerinden çok toplumun şekline göre oluşur. Her birey, kendi kültüründen büyük ölçüde etkilenir. Bireylerin bazı kişilik özellikleri genellikle kendi kültürlerinin çeşitli unsurları tarafından seçim yapılmadan ve itiraz edilmeksizin şekillenir. İnsan organizması vücut yapısı ile çok sallantılı ve esnek bir yapıdadır ve rasyonalite onu karşılaştığı koşullara göre şartlanmaya ve belirlenmeye çok yatkın hale getirmiştir (Baysal, 1987).

Sosyo-kültürel çevre, özünde bireyleri kişilik farklılıklarının meyve vereceği şekilde etkileyen, ancak çoğu zaman benzer davranış kalıplarına yol açan önemli bir faktördür. Bazı davranış modellerinin entegrasyonu, bir kültürün üyelerinin çoğunun ortak kişilik özelliklerine sahip olmasını sağlar (Eroğlu, 2013).

2.3.2. Kişilik kuramları

2.3.2.1. Kişilik özellikleri ile ilgili kuramlar

Kişilik özellikleri ile ilgili teorileri ilk ortaya koyan Allport (1961)'tur. Bilinçli motivasyon ve kişisel özelliklere odaklanan idiyografik araştırmalar yapmıştır (Rathee, 2019).

Allport (1961)'un oluşturduğu teoride kişilik özellikleri 3 farklı seviyede açıklanmıştır:

a) Temel zellik: Bunlar, az sayıda kişide tüm davranışlarımıza hükmeden ve şekillendiren tanımlayıcı özelliklerdir.

b) Merkezi zellik: Bunlar, davranışlarımızın çoğunu şekillendiren 5 ila 10 arası genel özelliklerdir. Örneğin, neşe ve utangaçlık temel özellikler şeklinde belirtilmiştir.

c) İkincil zellik: Bunlar, yalnızca belirli durumlarda görülen karakteristiklerdir. Örneğin, kapalı alanlarda rahatsız olmak ikincil bir özellik olabilir.

İkinci önemli kişilik özellikleri ile ilgili teori Raymond B. Cattell (1965) tarafından belirtilmiştir. Kişiliğin tanımı ve analizi için farklı bir yaklaşım geliştirmiştir. İnsanların yaşam kayıtlarından ve kendi değerlendirmelerinden hareketle Cattell (1965), hem bireyler içinde hem de genel olarak insanlar arasında önemli kişilik faktörlerini tanımlamıştır (Rathee, 2019).

Kişilik özelliklerini iki seviyede tanımlamıştır (Rathee, 2019):

A) Yüzey zellikleri: Bunlar, diğer insanlar tarafından kolayca görülebilen kişilik özellikleridir (kişinin dış eylemleri).

B) Kaynak zellikleri: Gözlemlenebilir davranış kalıpları olan yüzey özellikleri ile altta yatan, sorumlu i özellikler olarak grdğu kaynak özellikleri arasında ayırım yaptığı yüzey özelliklerinin altında yatan daha temel özelliklerdir. Kaynak özelliklerini daha önemli olduğu ifade edilmiştir (Rathee, 2019).

Hans Eysenck (1991), ise kişiliğin tanımını, herkesin farklı derecelerde sahip olduğu, genetik olarak etkilenen üç ana boyutta tanımlamıştır. Ayrıca, uzun bir özellik listesini  boyutuna indirgemek için madde grupları arasında ortak faktörleri tanımlayan istatistiksel bir prosedür olan faktör analizi kullanılmıştır. Buna göre kişilik özellikleri:

a) Dışa dönüklük, özel zihinsel deneyimlerimizin aksine sosyalliğimizi ve dış çevreye dikkat etme eğilimimizi ltğu belirtilmiştir.

b) Nevrotiklik, istikrarsızlık seviyemizi ölçer - ne kadar güçlü, endişeli ve güvenilmez olduğumuzu - istikrarın aksine - ne kadar sakin, dengeli ve güvenilir olduğumuzu ifade eder.

c) Psikotizm, sert fikirlilik seviyemizi, empatik ve işbirlikçi oluş durumunu ölçer.

Paul Costa ve Robert McCrae (1998) kişilik özellikleri ile ilgili farklı bir teori önermiştir. Beş faktörlü bir kişilik modeli geliştirmişlerdir. Kültürler arası çalışmalarda, özellik derecelendirmelerinde aynı beş faktör tanımlanmıştır.

Beş büyük kişilik özelliği Teorisi, Deneyime açıklık, Sorumluluk, Dışa dönüklük, Uyumluluk ve Nevrotiklik olmak üzere 5 boyuttan oluşmaktadır:

Deneyime Açıklık: Goldberg (1992), bu faktöre zeka olarak değinmiştir; Norman, McCrae ve Costa (1987) buna deneyime açıklık adını vermişlerdir. Bu boyut, bir kişinin yeni şeyler yapması, yeni deneyimler konusunda açık ve istekli olması niteliklerini içerir. Estetik hassasiyet, duygusal derinlik, merak ve farklılık görülebilir. Bu boyut, kültürlü olma, meraklı olma, özgün fikirlere sahip olma, açık fikirli olma, zeki olma, sanatsal düşünceye sahip olma ve güçlü hayal gücüne sahip olma gibi entelektüel özellikleri bünyesinde barındırmaktadır (Zel, 2007).

Sorumluluk: Sorumluluk boyutu, eğitim başarısının ölçüleriyle ilişkilendirildiği için başarı arzusu olarak da adlandırılır. Bu boyut, dikkatli, özenli, titiz, sorumlu, organize, planlı, başarılı, çalışkan ve sabırlı olmakla birlikte değerlendirilmektedir (Barrick ve Mount, 1991). Bu boyuttaki özelliklere sahip bireylerin hem otonom hem de hiyerarşik yapı içindeki herhangi bir görevde başarılı olma olasılığı daha yüksektir. MacDonald (1995) sorumluluk boyutunu uyarlanabilir bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Dolayısıyla bu boyut, hoş olmayan görevlerde sabır göstermeyi, ayrıntılara dikkat etmeyi, sorumlu ve güvenilir davranmayı içerir (Macdonald, 1995).

Dışadönüklük: Dışa dönük bireyler, gruptaki diğer bireylerle kolayca iletişim kurarak kaynakların keşfedilmesine ve kullanılmasına yol açar. Bu boyutun temel özellikleri hırslı, girişken, sosyal, enerjik ve iletişimsel olarak sıralanabilir. Kısaca dışa dönük insanların dış dünyaya açık bireyler olduğu söylenebilir. Bu boyutun tam tersi içe dönüklüktür. Dışadönüklerin olumlu ve enerjik yönleri daha çok çatışma ve rahatlıkla ilgilidir. Daha yüksek enerji potansiyeli sayesinde dışa dönük bireyler verildiği anda daha fazla tasarım üretebilir ve içe dönüklere göre daha az yorgunluk hissedebilir. Hatta olayların olumlu yönlerini daha az stresli bir hayata taşıyarak, dışadönükleri daha az stresli hale getiren pozitif enerjiler aracılığıyla çatışmayla olumsuz ilişkili oldukları bile söylenebilir. Araştırmacılara göre dışa dönükler, içe dönük insanlara göre daha olumlu

etkiye, daha olumlu olay beklentisine ve daha fazla enerjiye sahiptir. Sonuç olarak, çevrelerine daha fazla pozitif enerji yayarlar ve daha olumlu ruh halleri sergilerler (Wayne, 2003). McCrae ve Costa (2003), içe dönüklerin dışa dönüklerin sahip olduğu özelliklere sahip olmamakla birlikte, bunun asosyal ve aydınlanmamış kişiler oldukları anlamına gelmediğini, ancak içe dönüklerin daha çekingen, mesafeli, تنها, sessiz ve yalnız olmayı sevdiklerine dikkat çekmiştir.

Uyumluluk: Uyumluluk sınıflandırmaları, kişinin duygu, düşünce ve davranışlarında şefkatten düşmanlığa kadar uzanan bir çizgide kişiden kişiye bütünlüğün kalitesini değerlendirmek için kullanılmaktadır (Sneed, 2002). Uyumluluk, bir boyut olarak insancıl yaklaşımı gerektirir. Bu boyut kibar, nazik, esnek, güvenilir, iyi huylu, işbirlikçi, bağışlayıcı, yumuşak kalpli ve hoşgörülü gibi niteliklerle düşünülmektedir (Barrick ve Mount, 1991). Uyumlu özelliğe sahip bireyler mütevazı, destekleyici, esnek ve duygusal olarak diğer insanlara yakındırlar. Uzlaşmaya çok dikkat ederler. İnsanlar arasındaki çatışmalardan kaçınırlar ve bir çatışmaya dahil olsalar bile, bu çatışmayı çözmek için güç ve baskı kullanma eğiliminde değildirler. Yüksek düzeyde uyumluluğa sahip bireyler sözeldir ve diğer insanlara yardım edecek şekilde davranırlar (McCrae ve Costa, 1992).

Nevrotiklik: Nevrotiklik, endişe, öfke ve depresyon gibi olumsuz etkiler, yaşama yatkınlığı, duygusal dengesizliği ve diğer bilişsel ve davranışsal semptomları içerir (McCrae ve Costa, 1992). Nevrotiklik duygusal durgunluğun tam tersidir. Nevrotiklik değeri yüksek olan kişiler, duygusal dengesizlik, utangaçlık, suçluluk, karamsarlık ve düşük benlik saygısı gibi olumsuz duyguları açığa çıkarma eğilimindedir. Duygusal istikrar, bir kişinin istikrarlı ve dengeli kalma yeteneğini ifade eder (Soysal, 2008).

2.3.2.2. Sigmund Freud'un psikanalitik teorisi

Freud'a (1925) göre, bir kişinin kişiliği ve kişinin en büyük yoksullaşması sevgidir. İnsanlar bilinçli davranışlardan ziyade bilinçsiz güçlerle hareket etmektedir. Çoğu zaman bu bilinçsiz davranışların kökenine inemez. Ancak insanın bilinçsiz davranışları derinlemesine analiz edilirse (psikanaliz), aşk arayışı vardır. Bireyin herhangi bir nedenle tatmin edemediği sevgi eksikliği, onu depresyona ve anormal davranışlara iter (aktaran Eren, 2004). Freud tarafından geliştirilen teoriye göre kişilik, üç ana sistemden oluşur: id, ego ve süperegö. Davranış, bu üç sistemin etkileşiminin bir ürünüdür (Çemberci, 2003).

Kimlik, kişiliğin temel sistemidir. Ego ve süperegö ondan farklılaşarak gelişir. Kimlik, kalıtsal içgüdüler de dahil olmak üzere, psikolojik potansiyellerin doğasında var. Bir manevi enerji kaynağı olan id, diğer iki sistemin işleyişi için gerekli olan gücü de sağlar. Bedensel süreçlerden enerji alır. Freud'a göre id, gerçek manevi varlığa atıfta bulunur çünkü id, nesnel gerçeklerden bağımsız, öznel bir yaşam dünyasıdır. İnsanın sevgi eğilimlerinin ve inançlarının toplandığı yer, alt benlik veya ilkel benlik adı verilen kısımdır. Bu arada kişi kendine bırakılsa ya da özgür olsaydı, tüm yol gösterici ilkelerini karşılayacak bir davranış içinde olacaktır. Burada bireyin herhangi bir baskısı ve etkisi yoktur ve onun istek ve arzularının doğası basitçe biyolojik eğilimlerdir (Eren, 2004).

İlkel benlik (id), diğer iki alt sistemden önce ortaya çıkar ve onların doğumuna yol açar. Libido, kişiliğe gençleşme getiren ve ilkel benliğe bağlanan bir güç kaynağıdır. Bu güç kaynağı, ilkel benliğin bedensel zevklerinin bir aracı haline gelir ve bilinçsiz bir iç güdü haline gelir. Bu içgüdü iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci ana bölümde bireyi belirli şeyleri aramaya (açlık, susuzluk, cinsel doyum arama vb.) Yönlendiren içgüdüler, ikinci ana bölümde ise kavgalara ve yıkıcılığa yol açan içgüdüler yer almaktadır. İlkel egonun istekleri kuralları dinlemezler, kördürler ve hemen tatmin olmak isterler. İlkel benliğin aradığı tek şey sevmeye ve zevktir (Bacanlı, 1997).

Ego, bir kişinin yürütme organıdır. Id'nin istekleriyle dış dünyanın (süperegö) entegrasyonu ile ilgilenir. Ego, gerektiğinde İd isteklerini geciktirmeye, hoş deneyimler seçmeye ve tatsız deneyimlerden uzak durmaya çalışır. Ego, rasyonel, mantıklı bir kişilik bölümü ve bir anlamda kişiliğin karar organıdır (Bacanlı, 1997).

Kişinin benlik adını verdiğimiz ve sosyal gelenekler ve yasalar doğrultusunda ortaya çıkan bu kısmı, insan toplumuna uyum sağlar ve faaliyetlerinin sosyal olarak kabul edilebilir görünmesine yardımcı olur. O anda Ego, ilkel benliği kontrol altında tutan ve toplumu makul ve kabul edilebilir içgüdüler ve sevgi hissettiren bir kişiliktir. Kuşkusuz, tatminsiz ruh, toplum tarafından hoş karşılanmadığı ya da aradığı zaman kendisine uygun bir aşkı bulamadığı için bir baskı biçimi olarak ilkel benlikte gizlidir. Bunlar bazen bireyin farkında olmadan kırılamayacak içgüdüler şeklinde ortaya çıkar ve toplumda garip veya anormal olarak nitelendirilir (Eren, 2004).

Süperegö, insanların en asil düşüncelerinden, büyüklerinden, öğretmenlerinden, içinde yaşadıkları ve ilişki kurdukları kültürel çevreden kazandıkları iyi nitelikler içerir. Başka bir deyişle, toplumun ahlaki standartlarının bir temsilcisidir. Bu duruma bağlı olarak, süper ego hemen yerine zamanla gerçekleşir. Superegö, gerçekleştikten sonra

insan davranışını, düşüncelerini, eğilimlerini ve duygularını kontrol altına alır. Süperego ile sürekli mücadele içinde olan id, bireyin ne yapmak istediğini gösterir. Süperego, bireyin toplumda ne yapması gerektiğinin belirleyicisidir. Bireyler, günlük yaşamda sürekli zihinsel çatışma altında olamayacakları için dengeleyici olmak için bir egoya ihtiyaç duyarlar (Zel, 2001).

2.3.2.3. Carl Jung analitik kişilik teorisi

Jung (1960), kişiliğin geçmiş kuşakların evrimsel geçmişimize kadar uzanan birikimli deneyimleriyle şekillendiğini ifade etmiştir (Rathee, 2019). Jung (1960)'un analitik kişilik teorisine göre, ruh - ya da bütün kişilik - ego da dahil olmak üzere birbiriyle etkileşim halindeki sistemlerden oluşur. Jung'un teorisindeki özellikle önemli dört arketip, persona, shadow, animus & anima ve self olarak bilinir. Persona, ego ile gerçek dünya arasında aracılık eden bir kavramdır. Gölge, kişinin ters görüntüsü, ister olumlu ister olumsuz olsun, kişi için kabul edilemez özellikler içerir. Animus, kadınların erkeksi tarafı, anima ise erkeklerin dişil tarafıdır. Benlik, bütünlük için doğuştan gelen potansiyeldir, egoya yol açan, dış gerçeklikle uzlaşan ve kısmen onun tarafından şekillendirilen genel psişik yaşamı yönlendiren bilinçsiz bir düzenleme ilkesidir (Rathee, 2019).

2.3.2.4. Alfred Adler bireysel psikoloji teorisi

Adler (1923) sosyal ilgiyi davranışın birincil belirleyicisi olarak vurgulamıştır. Bireysel veya ego kişilik teorisinde bilinci kişiliğin merkezi haline getirmiştir (Rathee, 2019). Adler (1923), bireyi benzersiz olarak belirtmiştir. Ayrıca, her bireyde geleceğe yönelik olan ve bir hedefe doğru hareket eden bir dinamizm ilkesini varsaymıştır. İnsanlar geçmiş deneyimlerden çok gelecek beklentileriyle motive olurlar. Kişilik, öznellik algısıyla değil dış nedenlerle belirlenir. İnsan davranışı, gelecek beklentisine göre belirlenir (Rathee, 2019). Adler (1923) buna kurgusal finalizm adını verdi. Pek çok insan, kişisel geleceklerinde bir cennet veya cehennem varmış gibi davranır. Adler'in benliği, deneyimlerimizi yorumlayan ve bunlardan anlam çıkaran, bireysel kişiliğin işlediği sistem prensibi olan benzersiz yaşam tarzımızı yerine getirmeye çalışan kişiselleştirilmiş, öznel bir sistemdir. Adler(1923)'e göre yaratıcılık, kişiliğimizi kalıtım ve deneyimin hammaddesinden oluşturur (Rathee, 2019).

2.3.2.5. Erick Erickson'un kişilik teorisi

Erikson'un kişilik yaklaşımına kendilik psikolojisi denir. Erikson'a göre, kişinin ilk işlevi bir kimlik duygusu yaratmak ve sürdürmektir. Erikson, bunu kimlik, bireysellik ve benzersizlik duygularının yanı sıra geçmiş ve gelecekle devamlılık duyguları içeren karmaşık bir iç durum olarak tanımlamıştır. Erikson, çok sık ve yanlış kullanılan kimlik krizi kavramının yaratıcısıdır. Erikson bu kavramı kişinin güçlü bir kimlik duygusuna sahip olmadığı durumlarda kafa karışıklığı ve çaresizlik anlamında kullanmıştır (Oktaç, 2007).

2.3.2.6. Erich Fromm hümanist psikanaliz teorisi

Fromm (1976), kişiliğin oluşumunda sosyalleşme ve kültürleşmenin etkisinden bahsederken karakterin benimsenmesine bağlı olduğunu ve endişe kavramının bireyin yalnız olma korkusuyla oluştuğunu ileri sürmüştür. Fromm'a göre, insanlar tarihsel ve kişisel gelişim sağladıkça, giderek şiddetlenen bir ayrılık ve yalnızlık duygusu yaşarlar. Bu olay endişeye yol açar ve onu bu endişeden uzaklaştıracak şey, sevgi, egemenlik, yıkım, teslimiyet, robotlaşma gibi savunma veya uyum kalıplarıdır (Geçtan, 1991).

Erich Fromm tarafından geliştirilen bu teori, kişinin gelişiminde yaşanan kültürel etkiye büyük önem vermektedir. Freud'dan etkilenmiş bir filozof olan Fromm'a göre, kişiliği tanımak ve anlamak için insanların çevresini iyi gözlemlemek gerekir. Fakat bu gözlem aile çevresi ile sınırlı kalırsa yetersiz kalacaktır. Tüm toplum, toplumun doğası ve kültür, bir çalışmanın konuları olmalıdır (Fromm, 1992). Kişilik, kültürün bireye verdiği olanaklar doğrultusunda gelişir. Fromm'a göre, bireyin hem kötü eğilimleri hem de iyi eğilimleri, bireyin doğal yapısından vazgeçilmez değildir, ancak sosyalliğin sonucu bireyi yaratır. İnsanların tutkuları ve kaygıları kültür ürünüdür ve bireyselleşmenin olamayacağını savunmuştur (Geçtan, 1991).

2.3.2.7. Harry Stack Sullivan ve kişilerarası ilişkiler teorisi

Sullivan'ın kişilerarası ilişki teorisine göre kişilik, insan hayatını özelleştiren kişisel durumlar tarafından yaratılan kalıcı bir etkileşim modelidir. Başka insanlarla temas kurmadan bir kişinin kişiliğinin ortaya çıkması mümkün değildir. Kişi, doğumdan ölüme kadar diğer insanlarla olan etkileşiminin ürünüdür. Bu etkileşim sırasında kişi kendine güven veya endişe geliştirir. Önceki aşamada geliştirilen güven veya endişe bir sonraki aşamaya da yansıtılır, böylece kişilik gelişimi devam eden bir süreç olarak tanımlanabilir. Kişilerarası ilişkilerde duyarlılık ve uyum insan kişiliğinin oluşmasına

neden olur (Başaran, 2008). Sullivan, kişiliğin varsayımsal bir kavram olduğunu ve kişilerarası ilişkilerden ayrı olarak incelenemeyeceğini savundu. Kişiliğin yapısal organizasyonu, organizma algılarından çok karşılıklı ilişkilerin bir ürünüdür. Kişilik, yalnızca bir kişi bir veya daha fazla kişiyle temas halinde olduğunda ortaya çıkar. Algılama, hatırlama, düşünme, hayal etme ve diğer tüm süreçler bireyin ilişkilerini içerir (Miller ve Shelly, 2007).

2.3.2.8. Karen Horney kişilik teorisi

Horney'in kişilik teorisi, Jung ve Adler gibi, psikanalitik teorinin etkisi altına alınan fikirlerden oluşan bir yaklaşımdır. Bununla birlikte, Horney, kişilik hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlerken sosyal ilişkilerle ilgili önemli kararlardan yararlanmıştı. Fikre göre, kişiliğinizin temel unsuru endişe ve korkudur. Her bireyin, çeşitli kaynaklardan kaynaklanan endişe ve kaygıların üstesinden gelmek için birçok etkinliği vardır. Endişe ve korku kaynaklarının üstesinden gelmek için kullanılan çeşitli davranış kalıpları ve taktikler, belirli bir çözüm yapılmamış olsa bile, bireyin gerginlikten kurtulmasına yol açabilir. Horney, bireylerin endişe ve korkuyla başa çıkmak için başvurabilecekleri 10 davranış alternatifini belirlemesine rağmen, bunlardan üçü sosyal sistemdeki kişilik türlerini belirleme açısından özellikle önemlidir.

a) Sempatik - Dışadönük: İnsanlara yaklaşarak ve şefkat ve yakınlık hissederek endişe ve korkuyu ortadan kaldırmaya çalışarak kişilik geliştirmek.

b) Antipatik - İçedönük: İnsanlardan uzak durmaya, onlara karışmamaya, endişe ve korkudan kurtulmak için tek başına hareket etmeye çabalayan bir kişilik geliştirmek.

c) Agresif - Öfkeli: Endişe ve korkudan kurtulmak için tartışarak ve mücadele ederek insanların direnme, savaşma, güçlü ve yenilmez olduklarını gösterme çabalarıyla yaratılan bir kişilik geliştirmek.

Horney'e göre, insan hayatını çevreleyen çeşitli kaygı ve korkularla baş etmekten yararlanan davranışsal taktik tercihleri, hangi kişilik özelliklerinin yatkın olduğu ile yakından ilgilidir (Eren, 2004).

2.3.2.9. Albert Bandura sosyal bilişsel teorisi

Albert Bandura klasik ve edimsel koşullanma kavramlarına itiraz etmiyor ancak insan öğrenmesinin sosyal bir ortamda olduğunu ve çocukların en önemli öğrenme deneyimlerinin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek yapıldığını savunmaktadır

(Rathee, 2019). Bandura, bu tür öğrenmeyi "Gözlemle Öğrenme" olarak adlandırır. Bu anayasaya göre insanlar geleneksel davranış modelinde olduğu gibi ödül ve cezalarla öğrenirken, aynı zamanda ceza ve ödülün diğer insanlar üzerindeki etkilerini dikkatli bir gözlemle öğrenirler (Arkonaç, 1993).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde yaşayan 25-64 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 24-64 yaşa arasında bulunan gönüllü katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırma için katılımcılardan gönüllü onam formu ve çalışmanın yapılabilmesi için etik kurul izni alınmıştır (Tarih No:28/12/2020 ve 15 No'lu toplantı, SAYI:61351342/2020-631)

3.2. Araştırma Verilerinin Elde Edilmesi

Araştırmada verilerin elde edilmesinde anket yönteminden yararlanılmıştır. Anketler Google Anket yardımıyla uygulanmıştır.

Katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi için “Kişisel Bilgi Formu”, COVID-19 korkusunun belirlenmesi için “COVID-19 Korkusu Ölçeği” ve kişilik özelliklerinin belirlenmesi için “Beş Faktör Kişilik Ölçeği” kullanılmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Formu: Bu formda hastaların yaş, eğitim durumu, kronik hastalı ve Covid-19 enfeksiyonu ile ilgili bilgileri içeren sorular bulunmaktadır (Ek-1).

COVID-19 Korkusu Ölçeği (FCV-19S): Bu, Ahorsu ve ark. (2020) tarafından geliştirilen tek boyutlu 7 maddeli, 5 noktalı Likert ölçeğidir. COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin faktör yükleri (0.66-0.74) ve düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu (0.47-0.56) kabul edilebilir bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı ve test-tekrar test güvenilirliği ($\alpha = .82$ ve ICC = .72) kabul edilmiştir. COVID-19 Korkusu Ölçeği, algılanan güvenlik açığı, hastane kaygısı ve depresyon ile pozitif korelasyon göstermiştir (Ahorsu ve ark., 2020). Ölçeğin Türkçe geçerliliği Bakıoğlu ve ark.(2020) tarafından yapılmıştır. COVID-19 korkusu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide psikolojik sıkıntıların aracı rolü test edilmiştir. 7 maddelik ölçeğin tek boyutlu olması Türk örnekleminde doğrulanmıştır. Madde Yanıt Teorisi, tüm maddelerin modele uyumlu olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar ölçeğin Türkçe versiyonunun tatmin edici güvenilirlik katsayılarına sahip olduğunu göstermiştir. COVID-19 korkusunun psikolojik sıkıntı ve yaşam doyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. COVID-19 Ölçeği Korkusu' nun Türkçe versiyonunun güçlü psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir (Bakıoğlu ve ark., 2020) (Ek-2).

Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu (Big Five Personality Inventory Short Form-(BFKE)): Benet ve ark. (1998) tarafından geliştirilen ölçek 44 sorudan oluşmaktadır. 5’likert tipindeki ölçekte cevaplar; “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Tamamen katılıyorum” şeklindedir. Sümer, Lajunen ve Özkan (2005) tarafından Türkçe’ye uyarlanan ölçeğin, “uyumluluk (agreeableness)/(U)”, “deneyime açıklık (openness)/(DA)”, “öz disiplin/sorumluluk (self conscientiousness)/(ÖS)”, “duygusal dengesizlik (neuroticism)/(DD)” ve “dışadönüklük (extraversion)/(D)” olmak üzere beş alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik kat sayıları sırasıyla; .64, .77, .75, .72 ve .66 olarak bulunmuştur (Sümer ve ark., 2005). Ölçeğin, uyumluluk alt boyutu, 2, 7, 12, 17, 22, 27, 32, 37 ve 42. maddeler olmakla birlikte; dışa dönüklük alt boyutu, 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31 ve 36. maddelerden oluşmuştur. Gelişime açıklık alt boyutu, 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 41 ve 44. maddelerden oluşurken; öz disiplin alt boyutu, 3, 8, 13, 18, 23, 28, 33, 38 ve 43. maddelerden oluşmaktadır. Bir diğer alt boyut olan duygusal tutarsızlık, 4, 9, 14, 19, 24, 29, 34 ve 39. maddelerden oluşmaktadır. “2, 6, 8, 9, 12, 18, 21, 23, 24, 27, 47, 31, 34, 35, 37, 41 ve 43.” maddeler ters kodlanmıştır (Tatar, 2016) (Ek-3).

Bu araştırmada ölçekleri ile ilgili yapılan güvenilirlik analizi sonucunda hesaplanan Cronbach Alpha Katsayısı düzeyleri Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. Ölçeklerin Cronbach Alpha katsayısı düzeyleri

	Madde sayısı	Cronbach Alpha Katsayısı
COVID-19 Korkusu Ölçeği	7	0,899
Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ)		
BFKÖ-Dışadönüklük	8	0,682
BFKÖ-Uyumluluk	9	0,632
BFKÖ-Sorumluluk	9	0,744
BFKÖ-Duygusal Dengesizlik	8	0,745
BFKÖ-Deneyime Açıklık	10	0,734

3.3. İstatiksel Analiz

Anket verilerinin analizinde SPSS 25.0 paket programı kullanılarak tanımlayıcı ve anlam çıkarıcı istatistik yöntemlerine başvurulmuştur. Demografik bilgiler belirlenirken frekans analizi ile ortalama ve standart sapma gibi dağılım analizleri kullanılmıştır. Verilerin değerlendirmesi ise %95 güven aralığında ve $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde yapılmıştır. Araştırmada yapılan normallik analizlerine göre verilerin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Buna göre, nonparametrik özellikteki verilerin değerlendirilmesinde ikili gruplarda Mann-Whitney U ve ikiden fazla olan gruplarda Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Ölçeler arası ilişkinin ortaya konulmasında ise Spearman Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 2. Katılımcıların yaş gruplarına göre sosyodemografik bilgiler

		YAŞ			Toplam
		25-44	45-54	55-64	
		n(%)	n(%)	n(%)	n(%)
Cinsiyet	Kadın	344(94)	34(79,9)	24(70,6)	402(90,7)
	Erkek	22(6)	9(20,9)	10(29,4)	41(9,3)
	Toplam	366(100)	43(100)	34(100)	443(100)
Eğitim	İlkokul	18(4,9)	3(7)	0	21(4,7)
	Lise	77(21,0)	13(30,2)	8(23,5)	98(22,1)
	Üniversite	241(65,8)	21(48,8)	20(58,8)	282(63,7)
	Lisansüstü	30(8,2)	6(14,0)	6(17,6)	42(9,5)
	Toplam	366(100)	43(100)	34(100)	443(100)
Medeni Durum	Evli	254(69,4)	33(76,7)	20(58,8)	307(69,3)
	Ayrı Yaşıyor	91(24,9)	3(7,0)	4(11,8)	98(22,1)
	Boşanmış	21(5,7)	7(16,3)	10(29,4)	38(8,6)
	Toplam	366(100)	43(100)	34(100)	443(100)
Gelir Durumu	3000-4500 TL	257(70,2)	15(34,9)	6(17,6)	278(62,8)
	4501-6000 TL	60(16,4)	15(34,9)	8(23,5)	83(18,7)
	6001 TL ve üstü	49(13,4)	13(30,2)	20(58,8)	82(18,5)
	Toplam	366(100)	43(100)	34(100)	443(100)
Kronik Rahatsızlık	Evet	63(17,2)	8(18,6)	10(29,4)	81(18,3)
	Hayır	303(82,8)	35(81,4)	24(70,6)	362(81,7)
	Toplam	366(100)	43(100)	34(100)	443(100)
Covid19 Enfeksiyonu	Evet	62(16,9)	8(18,6)	3(8,8)	73(16,5)
	Hayır	304(83,1)	35(81,4)	31(91,2)	370(83,5)
	Toplam	366(100)	43(100)	34(100)	443(100)

Araştırmaya dâhil edilen 25-44 yaş arası bireylerin %94'ü kadın ve %6'sı erkektir. 45-54 yaş arası bireylerin %79,9'u kadın ve %20,9'u erkektir. 55-65 yaş arası bireylerin %70,6'sı kadın ve %29,4'ü erkektir. Toplam katılımcıların ise %90,7'si kadın ve %9,3'ü erkektir (Tablo 2).

Araştırmaya dâhil edilen 25-44 yaş arası bireylerin %65'i üniversite ve %21'i lise mezunudur. 45-54 yaş arası bireylerin %48,8'i üniversite ve %60,3'si lise mezunudur. 55-65 yaş arası bireylerin %58,8'i üniversite ve %23,5'i lise mezunudur. Toplam katılımcıların ise %22,1'i lise, %63,7'si üniversite ve %9,5'i lisansüstü mezunudur (Tablo 2).

25-44 yaş arası bireylerin %69,4'ü evli ve %24,9'u ayrı yaşamaktadır. 45-54 yaş arası bireylerin %76,7'si evli ve %16,3'ü boşanmıştır. 55-65 yaş arası bireylerin %58,8'i

evli ve %29,4'ü boşanmıştır. Toplam katılımcıların ise % 69,3'ü evli, %22,1 ayrı yaşamakta ve %8,6'sı boşanmıştır (Tablo 2).

Gelir durumu değerlendirildiğinde; 25-44 yaş arası bireylerin %70,2'sinin 3000-4500 TL arası gelire, 45-54 yaş arası bireylerin 3000-4500 TL (%34,9) ve 4501-6000 TL (%34,9) sahip olanların aynı oranda olduğu ve 55-65 yaş arası bireylerin %62,8'inin 3000-4500 TL arası gelire sahip olduğu bulunmuştur. Toplam katılımcıların ise % 62,8'inin 3000-4500 TL arası, %18,7'sinin 4501-6000 TL arası ve %18,5'inin 6001 TL ve üstü gelire sahip olduğu bulunmuştur (Tablo 2).

25-44 yaş arası bireylerin %17,2'sinde, 45-54 yaş arası bireylerin %18,6'sında ve 55-65 yaş arası bireylerin %17,6'sında kronik rahatsızlık bulunmaktadır. Toplam katılımcıların ise %18,3'ünde kronik rahatsızlık varlığı bulunurken, %81,7'sinde kronik rahatsızlık varlığı bulunmamaktadır (Tablo 2).

25-44 yaş arası bireylerin %16,9'unda, 45-54 yaş arası bireylerin %18,6'sında ve 55-65 yaş arası bireylerin %8,8'inde Covid-19 enfeksiyonu bulunmaktadır. Toplam katılımcıların ise %16,5'inde Covid-19 enfeksiyonu varlığı bulunurken, % 83,5'inde Covid-19 enfeksiyonu varlığı bulunmamaktadır (Tablo 2).

Tablo 3. Katılımcıların yaş gruplarına göre ölçek puan ortalamaları

		N	ort±std	Min.	Max.	p*
COVID-19 Korkusu	25-44	366	18,82±7,34	7,00	35,00	0,000*
	45-54	43	16,67±8,82	0,00	35,00	
	55-64	34	13,32±5,61	3,00	25,00	
Dışadönüklük	25-44	366	28,03±5,31	10,00	40,00	0,978
	45-54	43	28,04±6,05	13,00	40,00	
	55-64	34	28,23±4,72	18,00	37,00	
Uyumluluk	25-44	366	34,37±5,02	13,00	45,00	0,912
	45-54	43	34,02±5,47	21,00	45,00	
	55-64	34	34,32±5,19	21,00	44,00	
Sorumluluk	25-44	366	32,57±5,12	15,00	43,00	0,638
	45-54	43	33,32±4,31	24,00	41,00	
	55-64	34	32,85±4,94	19,00	40,00	
Duygusal Dengesizlik	25-44	366	24,60±5,87	8,00	40,00	0,000*
	45-54	43	19,41±6,09	8,00	35,00	
	55-64	34	18,44±5,76	8,00	35,00	
Deneyime Açıklık	25-44	366	36,40±6,00	10,00	50,00	0,157
	45-54	43	37,93±6,50	22,00	49,00	
	55-64	34	37,76±5,57	24,00	47,00	

*p≤0,05; Kruskal Wallis-H Testi

COVID-19 Korkusu ölçeğinden 25-44 yaş arası bireyler $18,82 \pm 7,34$ puan, 45-54 yaş arası bireyler $16,67 \pm 8,82$ puan ve 55-64 yaş arası bireyler $13,32 \pm 5,61$ puan almıştır. COVID-19 Korkusu düzeyleri en yüksek 24-44 yaş arası bireylerde, en düşük ise 55-64 yaş arası bireylerde saptanmış olup, COVID-19 Korkusu düzeylerinin yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p \leq 0,05$) (Tablo 3).

Kişilik ölçeği dışadönüklük alt boyutundan 25-44 yaş arası bireyler $28,03 \pm 5,31$ puan, 45-54 yaş arası bireyler $28,04 \pm 6,05$ puan ve 55-64 yaş arası bireyler $28,23 \pm 4,72$ puan almıştır. Kişilik ölçeği dışadönüklük alt boyutu puanlarının yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık göstermediği bulunmuştur ($p \geq 0,05$) (Tablo 3).

Kişilik ölçeği uyumluluk alt boyutundan 25-44 yaş arası bireyler $34,37 \pm 5,02$ puan, 45-54 yaş arası bireyler $34,02 \pm 5,47$ puan ve 55-64 yaş arası bireyler $34,32 \pm 5,19$ puan almıştır. Kişilik ölçeği uyumluluk alt boyutu puanlarının yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık göstermediği bulunmuştur ($p \geq 0,05$) (Tablo 3).

Kişilik ölçeği sorumluluk alt boyutundan 25-44 yaş arası bireyler $32,57 \pm 5,12$ puan, 45-54 yaş arası bireyler $33,32 \pm 4,31$ puan ve 55-64 yaş arası bireyler $32,85 \pm 4,94$ puan almıştır. Kişilik ölçeği sorumluluk alt boyutu puanlarının yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık göstermediği bulunmuştur ($p \geq 0,05$) (Tablo 3).

Kişilik ölçeği duygusal dengesizlik alt boyutundan 25-44 yaş arası bireyler $24,60 \pm 5,87$ puan, 45-54 yaş arası bireyler $19,41 \pm 6,09$ puan ve 55-64 yaş arası bireyler $18,44 \pm 5,76$ puan almıştır. Kişilik ölçeği duygusal dengesizlik alt boyutu puanlarının yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p \leq 0,05$) (Tablo 3). Yaşın artmasına bağlı olarak duygusal dengesizlik özelliğinin azaldığı bulunmuştur.

Kişilik ölçeği deneyime açıklık alt boyutundan 25-44 yaş arası bireyler $36,40 \pm 6,00$ puan, 45-54 yaş arası bireyler $37,93 \pm 6,50$ puan ve 55-64 yaş arası bireyler $37,76 \pm 5,57$ puan almıştır. Kişilik ölçeği sorumluluk alt boyutu puanlarının yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık göstermediği bulunmuştur ($p \leq 0,05$) (Tablo 3).

Tablo 4. Yaş gruplarında eğitim durumuna göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması

		N	ort±std	Sıra ortalaması	X ²	sd	p*
25-44 yaş	İlkokul	18	22,11±7,48	229,92	13,541	3	0,004*
	Lise	77	20,40±7,84	206,04			
	Üniversite	241	18,45±6,89	178,76			
	Lisansüstü	30	15,8±8,14	135,90			
45-54 yaş	İlkokul	3	17,66±15,01	201,66	4,531	3	0,210
	Lise	13	16,53±9,80	211,53			
	Üniversite	21	14,90±8,19	199,28			
	Lisansüstü	6	22,66±2,94	189,2			
55-64 yaş	İlkokul				0,635	2	0,728
	Lise	8	12,12±7,10	155,0			
	Üniversite	20	13,9±5,12	186,0			
	Lisansüstü	6	13±5,83	165,0			

*p≤0,05; Kruskal Wallis-H Testi

25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları ilkokul mezunu olanlarda 22,11±7,48, lise mezunu olanlarda 20,40±7,84, üniversite mezunu olanlarda 18,45±6,89 ve lisansüstü mezunu olanlarda 15,8±8,14 olarak saptanmıştır. 25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak azalmakta olup, gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık bulunmaktadır (p≤0,05) (Tablo 4).

45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları ilkokul mezunu olanlarda 17,66±15,01, lise mezunu olanlarda 16,53±9,80, üniversite mezunu olanlarda 14,90±8,19 ve lisansüstü mezunu olanlarda 22,66±2,94 olarak saptanmıştır. 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık bulunmamaktadır (p≥0,05) (Tablo 4).

55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları lise mezunu olanlarda 12,12±7,10, üniversite mezunu olanlarda 13,9±5,12 ve lisansüstü mezunu olanlarda 13±5,83 olarak saptanmıştır. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık bulunmamaktadır (p≥0,05) (Tablo 4).

Tablo 5. Yaş gruplarında medeni durumuna göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması

		N	ort±std	Sıra ortalaması	X ²	sd	p*
25-44 yaş	Evli	254	18,90±7,10	185,24	5,441	2	0,066
	Ayrı Yaşıyor	91	19,40±7,73	190,52			
	Boşanmış	21	15,38±7,87	132,07			
45-54 yaş	Evli	33	17,36±9,14	231,2	1,977	2	0,372
	Ayrı Yaşıyor	3	18,66±10,6	238,3			
	Boşanmış	7	12,57±6,13	159,3			
55-64 yaş	Evli	20	13,45±5,72	178,3	0,221	2	0,896
	Ayrı Yaşıyor	4	14,25±5,56	187,5			
	Boşanmış	10	12,7±5,94	163,5			

*p≤0,05; Kruskal Wallis-H Testi

25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları evli olanlarda 18,90±7,10, ayrı yaşayanlarda 19,40±7,73 ve boşanmış olanlarda 15,38±7,87 olarak saptanmıştır. 25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri medeni duruma göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 5).

45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları evli olanlarda 17,36±9,14, ayrı yaşayanlarda 18,66±10,6 ve boşanmış olanlarda 12,57±6,13 olarak saptanmıştır. 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri medeni duruma göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 5).

55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları evli olanlarda 13,45±5,72, ayrı yaşayanlarda 14,25±5,56 ve boşanmış olanlarda 12,7±5,94 olarak saptanmıştır. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri medeni duruma göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 5).

Tablo 6. Yaş gruplarında gelir durumuna göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması

		N	ort±std	Sıra ortalaması	X ²	sd	p*
24-44 yaş	3000-4500 TL	257	19,43±7,45	192,01	5,631	2	0,060
	4501-6000 TL	60	17,56±6,95	165,28			
	6001 TL ve üstü	49	17,16±6,85	161,19			
45-54 yaş	3000-4500 TL	15	16,46±11,28	207,0	1,337	2	0,513
	4501-6000 TL	15	14,46±6,27	204,0			
	6001 TL ve üstü	13	19,46±7,97	253,5			
55-65 yaş	3000-4500 TL	6	12,16±7,70	153,3	2,330	2	0,312
	4501-6000 TL	8	16±5,50	221,3			
	6001 TL ve üstü	20	12,6±4,90	163,0			

*p≤0,05; Kruskal Wallis-H Testi

25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları gelir durumu 3000-4500 TL arası olanlarda 19,43±7,45, 4501-6000 TL arası olanlarda 17,56±6,95 ve 6001 TL ve üstü olanlarda 17,16±6,85 olarak saptanmıştır. 25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri gelir duruma göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 6).

45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları gelir durumu 3000-4500 TL arası olanlarda 16,46±11,28, 4501-6000 TL arası olanlarda 14,46±6,27 ve 6001 TL ve üstü olanlarda 19,46±7,97 olarak saptanmıştır. 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri gelir duruma göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 6).

55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları gelir durumu 3000-4500 TL arası olanlarda 12,16±7,70, 4501-6000 TL arası olanlarda 16±5,50 ve 6001 TL ve üstü olanlarda 12,6±4,90 olarak saptanmıştır. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri gelir duruma göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 6).

Tablo 7. Yaş gruplarında kronik hastalık varlığına göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması

		N	ort±std	Sıra ortalaması	U	z	p*
25-44 yaş	Evet	63	19,84±7,50	199,39	8543,500	-1,311	0,190
	Hayır	303	18,61±7,30	180,20			
45-54 yaş	Evet	8	21,87±10,61	231,50	8450,0	-1,738	0,082
	Hayır	35	15,48±8,07	714,50			
55-64yaş	Evet	10	16,7±5,96	231,00	6400,0	-2,130	0,033*
	Hayır	24	11,91±4,93	364,00			

*p≤0,05; Mann Whitney-U Testi

25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları kronik hastalık varlığı olanlarda 19,84±7,50 ve kronik hastalık varlığı olmayanlarda 18,61±7,30 olarak saptanmıştır. 25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri kronik hastalık varlığına göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 7).

45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları kronik hastalık varlığı olanlarda 21,87±10,61 ve kronik hastalık varlığı olmayanlarda 15,48±8,07 olarak saptanmıştır. 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri kronik hastalık varlığına göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 7).

55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları kronik hastalık varlığı olanlarda 16,7±5,96 ve kronik hastalık varlığı olmayanlarda 11,91±4,93 olarak saptanmıştır. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri kronik hastalık varlığına göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermektedir (p≤0,05) (Tablo 7).

Tablo 8. Yaş gruplarında COVID-19 enfeksiyonu varlığına göre COVID-19 korkusu düzeylerinin karşılaştırılması

		N	ort±std	Sıra ortalaması	U	z	p*
25-44 yaş	Evet	62	17,59±7,15	166,15	8348,000	-1,419	0,156
	Hayır	304	19,07±7,36	187,04			
45-54 yaş	Evet	8	18,37±9,66	194,00	122,0	-0,564	0,573
	Hayır	35	16,28±8,72	752,00			
55-65 yaş	Evet	3	10,33±5,77	36,00	30,000	-1,008	0,313
	Hayır	31	13,61±5,61	559,00			

*p≤0,05; Mann Whitney-U Testi

25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları COVID-19 enfeksiyon varlığı olanlarda 17,59±7,15 ve COVID-19 enfeksiyon varlığı olmayanlarda 19,07±7,36 olarak saptanmıştır. 25-44 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri COVID-19 enfeksiyon varlığına göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 8).

45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları COVID-19 korku ölçeği puanları COVID-19 enfeksiyon varlığı olanlarda 18,37±9,66 ve COVID-19 enfeksiyon varlığı olmayanlarda 16,28±8,72 olarak saptanmıştır. 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri COVID-19 enfeksiyon varlığına göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 8).

55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku ölçeği puanları COVID-19 korku ölçeği puanları COVID-19 enfeksiyon varlığı olanlarda 10,33±5,77 ve COVID-19 enfeksiyon varlığı olmayanlarda 13,61±5,61 olarak saptanmıştır. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeyleri COVID-19 enfeksiyon varlığına göre gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermemektedir (p≥0,05) (Tablo 8).

Tablo 9. 25-44 Yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki korelasyon

		Dışadönüklük	Uyumluluk	Sorumluluk	Duygusal Dengesizlik	Deneyime Açıklık
COVID-19 Korkusu	r	-0,033	0,041	0,025	0,238**	0,043
	p	0,524	0,436	0,628	0,000	0,414
	N	366	366	366	366	366

** $p \leq 0,01$; Spearman Korelasyon Analizi

25-44 Yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri ile duygusal dengesizlik kişilik özelliği arasında pozitif yönde düşük düzey korelasyon saptanmıştır ($r=0,238$ $p=0,000$). Buna göre 25-44 Yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri arttıkça/azaldıkça duygusal dengesizlik özelliği düzeyi de artmakta/azalmaktadır (Tablo 9).

Tablo 10. 45-54 Yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki korelasyon

		Dışadönüklük	Uyumluluk	Sorumluluk	Duygusal Dengesizlik	Deneyime Açıklık
COVID-19 Korkusu	r	-0,23	-0,194	0,270	0,380*	0,012
	p	0,886	0,213	0,080	0,012	0,941
	N	43	43	43	43	43

* $p \leq 0,05$; Spearman Korelasyon Analizi

45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri ile duygusal dengesizlik kişilik özelliği arasında pozitif yönde orta düzey korelasyon saptanmıştır ($r=0,380$ $p=0,012$). Buna göre 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri arttıkça/azaldıkça duygusal dengesizlik özelliği düzeyi de artmakta/azalmaktadır (Tablo 10).

Tablo 11. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki korelasyon

		Dışadönüklük	Uyumluluk	Sorumluluk	Duygusal Dengesizlik	Deneyime Açıklık
COVID-19 Korkusu	r	0,245	0,010	0,263	-0,056	0,177
	p	0,163	0,954	0,133	0,752	0,317
	N	34	34	34	34	34

* $p \leq 0,05$; Spearman Korelasyon Analizi

55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri ile kişilik özellikleri arasında ilişki varlığı saptanmamıştır ($p \geq 0,05$) (Tablo 11).

5. TARTIŞMA

COVID-19'un hızlı ve büyük ölçekli yayılması ve ilgili sınırlama önlemleri, insanların yaşam tarzlarında kapsamlı değişikliklere neden oldu ve sağlık sistemlerine ve ekonomiye ciddi zorluklar çıkardı (Brooks ve ark., 2020; Dubey ve ark., 2020; Huang ve Zhao, 2020). COVID-19 ve ilişkili sınırlama önlemlerine çeşitli endişeler eşlik ettiği ve bireylerin zihinsel ve psikolojik refahını etkilediği belirtilmiştir (Trnka ve Lorencova, 2020; Hossain ve ark., 2020; Rodríguez-Rey ve ark., 2020). COVID-19'un kişilik profilleri ve psikolojik özellikler üzerindeki etkileri hala tam olarak anlaşılamamıştır. Çin'de, COVID-19'un erken evrelerinde ani psikolojik reaksiyonların stres, depresyon ve anksiyeteyi içerdiği bildirilmiştir (Wang ve ark., 2020). Benzer şekilde, İspanyol nüfusu arasında COVID-19'un kaçınma dahil olumsuz psikolojik etkileri bildirilmiştir (Rodríguez-Rey ve ark., 2020). Ayrıca Çek nüfusu arasında psikolojik sıkıntı, öfke, korku, umutsuzluk ve travmatik duygular bildirilmiştir (Trnka ve Lorencova, 2020). COVID-19 salgını ilanını takiben daha olumsuz duygular (daha yüksek düzeyde depresyon, anksiyete, öfke ve sosyal risklere duyarlılık) ve daha az olumlu duygular (daha düşük mutluluk ve yaşam doyumu) bildirilmiştir (Li ve ark., 2020).

Literatürde büyük beş kişilik özellikleri modeli, olumsuz duygulanım açısından kapsamlı bir şekilde incelenmiştir (Strickhouser ve ark., 2017). Beş Büyük kişilik özelliklerinin, anksiyete ve korku ölçümlerindeki varyansın yaklaşık üçte birini açıklayabileceği iddia edilmektedir (Quilty ve ark., 2013), en büyük katkılar duygusal dengesizlik, dışadönüklük ve sorumluluk ile ilgili özelliklerden kaynaklandığı belirtilmiştir (Kotov ve ark., 2010; Strickhouser ve ark., 2017). Bu ilişkilerin altında yatan mekanizmalar tamamen açık olmasa da, kanıtlar eğilimsel başa çıkma tarzlarının (olumsuz duyguların ifadesi gibi), kaçınma ve destek arayışının kişilik özellikleri ile zihinsel sağlık arasındaki ilişkiye kısmen aracılık edebileceğini göstermektedir (Panayiotou ve ark., 2014). Lee ve ark. (2020)'nın çalışmasında, duygusal dengesizliğin çok çeşitli sosyodemografik değişkenleri (ör. Yaş, cinsiyet, vb.) COVID-19 faktörleri (örneğin, enfekte durum) ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Beş Büyük kişilik özelliklerinin, bir kırılma faktörü olarak ortaya çıkan duygusal dengesizliğin ve koruyucu bir faktör olarak uyumluluk ile pandemi sırasında iş ve sosyal uyum zorluklarını öngördüğü de bulunmuştur (Nikčević ve Spada, 2020).

Araştırmamızda da farklı yaş grubunda bulunan bireylerin COVID-19 korku düzeylerinin kişilik özellikleri ile ilişkisi incelenmiştir. Katılımcıların %90,7'si kadın ve %9,3'ü erkek olarak bulunmuştur. 25-44 yaş arası bireylerin %65'i, 45-54 yaş arası bireylerin %48,8'i ve 55-65 yaş arası bireylerin %58,8'i ve üniversite mezunudur. Katılımcıların tamamında ise %22,1 lise ve %63,7'si üniversite mezunudur. Katılımcıların ise % 69,3'ü evlidir. Yaş gruplarında evli bireylerin oranı ayrı yaşayan ve boşanmış bireylerin oranından yüksektir. Gelir durumu değerlendirildiğinde katılımcıların yaş gruplarında genel olarak 3000-4500 TL arası gelire sahip olduğu saptanmıştır. 25-44 yaş arası bireylerin %17,2'sinde, 45-54 yaş arası bireylerin %18,6'sında ve 55-65 yaş arası bireylerin %17,6'sında kronik rahatsızlık bulunmaktadır. Covid-19 enfeksiyonu 25-44 yaş arası bireylerin %16,9'unda, 45-54 yaş arası bireylerin %18,6'sında ve 55-65 yaş arası bireylerin %8,8'inde saptanmıştır.

Araştırmamızda COVID-19 korkusu düzeyleri en yüksek 24-44 yaş arası bireylerde, en düşük ise 55-64 yaş arası bireylerde saptanmış olup, yaşın artmasına bağlı olarak COVID-19 korkusu düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Araştırmamıza benzer olarak yapılan bir araştırmada COVID-19 korkusu düzeyleri en yüksek 15-20 yaş aralığında bulunduğu ve yaşın artmasına bağlı olarak COVID-19 korkusu düzeylerinin azaldığı belirtilmiştir. Yaşın ilerlemesine bağlı olarak bireylerin çeşitli hastalıklara yakalanma ihtimallerinin arttığı ve COVID-19 salgınının 65 yaş üstü bireylerde daha olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığı belirtilmiştir (Li ve ark., 2020). Buna göre yaşın artmasına bağlı olarak bireylerde COVID-19 korkusu düzeylerinin artması beklenirdi. Fakat Gencer (2020)'araştırmasında yaşın artmasına bağlı olarak COVID-19 korkusu düzeylerinin azalmasını yaş ilerledikçe edinilen tecrübelerin zorlu yaşam olaylarının üstesinden gelmede etkili olmasından kaynaklanacağını ifade etmiştir. Huang ve Zhao (2020) tarafından yapılan çalışmada düşük yaş grubundaki bireylerin kaygı ve korku düzeylerinin ileri yaşta olanlara göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Bakioğlu ve ark. (2020) araştırmasında COVID-19 korkusu düzeyleri ile yaş değişkeni arasında ilişki varlığı bildirilmemiştir. Araştırma sonucunun Bakioğlu ve ark. (2020)'nın araştırması ile farklılık göstermesinin, örneklem yapısı ve büyüklüğünden kaynaklanmaktadır. Kadınların kendilerinin yanı sıra yakınları için kaygılanma düşüncelerinin daha yüksek olduğu üzere ve bu çalışmada 25-44 yaş arası grubun içinde kadın katılımcı sayısının fazla olmasından dolayı COVID-19 korkusu düzeylerini etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmamızda yaş gruplarına göre dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık kişilik özellik düzeylerinin farklılık göstermediği bulunmuştur. Fakat duygusal dengesizlik düzeylerinin yaşa göre farklılaştığı ve yaşın artmasına bağlı olarak duygusal dengesizlik özelliğinin azaldığı bulunmuştur.

Araştırmamızda eğitim durumuna göre yaş gruplarında COVID-19 korku düzeylerinin sadece 25-44 yaş arası bireylerde farklılaştığı ve COVID-19 korku düzeylerinin eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak azaldığı bulunmuştur. Bakioğlu ve ark.(2020)'nin araştırmasında eğitim düzeyi değişkeni ile COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir ilişki belirtilmemiştir. 20-60 yaş arası bireylerin COVID-19 salgını sonrası psikolojik dayanıklılıkları üzerine yapılan bir çalışmada da eğitim düzeyinin psikolojik dayanıklılık ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tönbül, 2020). Ekiz ve ark. (2020)'nin çalışmasında Kovid-19 salgını kontrol algısı ve eğitim düzeyi arasında ilişki bulunmadığı bildirilmiştir. Gencer (2020)'nin araştırmasında da eğitim durumu ile COVID-19 korkusu arasında ilişki varlığı bulunmadığı bildirilmiştir. Kasapoğlu (2020)'nin araştırmasında yüksek lisans derecesine sahip bireylerin diğerlerine (lisans, lise, ilköğretim mezunları) göre daha düşük COVID-19 korkusuna sahip oldukları bulunmuştur. Haktanir ve ark. (2020), COVID-19 korkusu açısından farklı eğitim seviyelerinden bireyler arasında önemli bir fark bulamamıştır. Araştırmamızın literatür ile farklılık göstermesinin nedeni olarak örneklemin yaş gruplarına ayrılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda medeni duruma göre yaş gruplarında COVID-19 korku düzeylerinin farklılık göstermediği saptanmıştır. Gencer (2020)'in araştırmasında COVID-19 korku düzeyleri bekâr olan katılımcılarda evli ya da boşanmış olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. COVID-19 pandemisi süresince yapılan çalışmalarda ise medeni durum ile koronavirüs salgını sürecinde yaşanan stres, kaygı, korku gibi durumlarla arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir (Badahdah vd., 2020; Kurt vd., 2020; Kong vd., 2020).

Araştırmamızda gelir duruma göre yaş gruplarında COVID-19 korku düzeylerinin farklılık göstermediği saptanmıştır. Araştırmamıza benzer olarak Kasapoğlu (2020)'nun araştırmasında da gelir durumuna göre COVID-19 korku düzeyleri arasında farklılık bulunmadığı belirtilmiştir.

Araştırmamızda kronik hastalık varlığına göre yaş gruplarında COVID-19 korku düzeylerinin sadece 55-64 yaş arası bireylerde farklılaştığı ve COVID-19 korku

düzeylelerinin kronik hastalık varlığı olanlarda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bakioglu ve ark. (2020)2nin araştırmasında kronik hastalığı olan bireylerin ve COVID-19 korku düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Özdin ve Özdin (2020)'nin araştırmasında COVID-19 salgını süresinde Türk toplumunda bireylerde depresyon, kaygı ve korku düzeylerinin kronik hastalık varlığı ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Başka bir araştırmada da kronik hastalık geçmişı olanların salgının psikolojik etkisini ve stres, kaygı ve depresyonu daha yüksek seviyelerde olduğu belirtilmiştir (Wang ve ark., 2020). Araştırmamızda da özellikle 55-64 yaş arası bireylerde kronik hastalık varlığı ile COVID-19 korku düzeylerinin ilişkili olması 55-64 yaşa arası bireylerde diğeri yaş grubundaki bireylere göre daha yüksek kronik hastalık varlığı oranlarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca araştırmamızda COVID-19 enfeksiyonu geçirme durumuna göre yaş gruplarında COVID-19 korku düzeylerinin farklılık göstermediği bulunmuş olup, bunun nedeni olarak COVID-19 enfeksiyonu geçiren katılımcı oranının düşük olması olarak düşünülmektedir.

Araştırmada COVID-19 korkusu düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde 25-44 yaş ve 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri ile duygusal dengesizlik kişilik özelliği arasında ilişki bulunduğu ve COVID-19 korkusu düzeyleri arttıkça/azaldıkça duygusal dengesizlik özelliği düzeyi de arttı/azaldığı bulunmuştur. 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri ile kişilik özellikleri arasında ilişki varlığı bulunmamıştır. Literatürde sağlık kaygısı ile genelleşmiş anksiyete, korku ve depresyon belirtileri arasındaki pozitif ilişki varlığı belirtilmiştir (Sunderland ve ark., 2013). Başka bir çalışmada da, sağlık kaygısı ile COVID-19 korkusu arasında önerilen ilişki için sağlam kanıtlar sunmaktadır (Jungmann ve Witthöft, 2020). Nikčević ve ark. (2021)'nin araştırmasında ise beş büyük kişilik özelliği, sağlık kaygısı ve COVID-19 kaygısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya göre dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özellikleri ile sağlık kaygısı arasında negatif bir ilişki; Dışadönüklük ve COVID-19 anksiyete sendromu arasında ise pozitif bir ilişki varlığı belirtilmiştir. Duygusal dengesizlik kişilik özelliğinin sağlık anksiyetesi ile pozitif bir şekilde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Jylhä ve Isometsä, 2006). Duygusal dengesizlik ile ilgili çalışmalarda, duygusal dengesizliğin sağlık anksiyetesi ve depresyon semptomları için bir kırılganlık faktörü olduğu bildirilmiştir (Jylhä ve Isometsä, 2006; Williams, 2004). Nikčević ve Spada (2020) ayrıca duygusal dengesizliğin COVID-19 anksiyete sendromu için bir savunmasızlık faktörü olduğunu ve dışa dönüklük ve vicdanlılığın

koruyucu faktörler olduğunu gözlemlemiştir. Nikčević ve arkç (2021)'nın çalışmasında COVID-19 psikolojik korkusunu öngörmede hem uyumluluk hem de dışadönüklüğün kilit rol oynadığı belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada karantina süresinde uyumluluk ve dışadönüklük özelliğine sahip olan bireylerde olumsuz etkiyi azaltacak başa çıkma mekanizmalarının aktivasyonuna katkıda bulunmuş olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca deneyime açıklık özelliği ve COVID-19 anksiyete sendromu arasındaki pozitif bir ilişki varlığı bildirilmiştir. Lee ve ark. (2020) pandeminin erken evrelerinde yaptıkları çalışmada, nevrozluğun de sağlık kaygısı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

COVID-19 korkusu ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin farklı yaş gruplarında değerlendirilmesi ile ilgili aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Araştırmamızda COVID-19 korkusu düzeyleri 24-44 yaş arası bireylerde en yüksek ve 55-64 yaş arası bireylerde en düşük düzeyde saptanmıştır.
- Yaş gruplarına göre dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık kişilik özellik düzeylerinin farklılık göstermediği saptanmıştır.
- Araştırmamızda medeni, gelir ve COVID-19 enfeksiyonu geçirme durumuna göre yaş gruplarında COVID-19 korku düzeylerinin farklılaşmadığı bulunmuştur.
- Kronik hastalık varlığına göre sadece 55-64 yaş arası bireylerde COVID-19 korku düzeylerinin farklılaştığı bulunmuştur.
- 25-44 yaş ve 45-54 yaş arası bireylerde COVID-19 korkusu düzeyleri ile duygusal dengesizlik kişilik özelliği arasında pozitif yönlü ilişki varlığı bulunmuştur.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki öneriler vurgulanmıştır:

- Araştırmada katılımcılar yaşlarına göre gruplandırılarak incelenmiştir. Fakat gruplarda bulunan katılımcı sayıları farklılık göstermektedir. Alan ile ilgili yaş gruplarına göre yapılacak çalışmalarda aynı sayıda katılımcıların bulunduğu gruplardan daha etkin sonuçların elde edilmesi sağlanabilir.
- COVID-19 korkusu ve kişilik özellikleri ile ilgili yapılacak çalışmalarda farklı sosyodemografik verilerin bulunması ve değerlendirilmesi COVID-19 korkusu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi daha net açıklamamsı için etkili olacağı düşünülmektedir.
- COVID-19 korkusu ve kişilik özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Alan ile ilgili farklı yapı ve sayıdaki örneklemelerde çalışmaların yapılması literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Adler A. (1923). The practice and theory of individual psychology. London: Routledge, Kegan Paul.
- Ahorsu , DK., Lin, CY., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, MD., Pakpour, AH. (2020). The fear of COVID-19 scale: development and initial validation. *International journal of mental health and addiction*, 1-9
- Allport GW. (1961).Patterns and growth in personality. New York: Holt, Rinehart, Winston 1961.
- Alu A. (2019). Küreselleşme ve Sağlık. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 1(1):1-9.
- Andre, C. (2004). Korkunun psikolojisi. İsmail Yerguz(Çev.). İstanbul: Say
- Ankaralı, H., Ankaralı, S., Erarslan, N. (2020). COVID-19, SARS-CoV2, Enfeksiyonu: Güncel Epidemiyolojik Analiz ve Hastalık Seyrinin Modellemesi”, *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1):1-22.
- Arkonaç, S. (1993). *Psikoloji zihin süreçleri bilimi*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Bacanlı, H. (1997). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Pegem Yayıncılık
- Badahdah, A.M., Khamis, F. & Al Mahyijari, N. (2020). The Psychological Well-Being of Physicians During COVID-19 outbreak in Oman. *Psychiatry Research* 289(113053), 1-2.
- Bakıoğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2020). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-14.
- Balta E. (2020). Kara Vebadan Koronavirüse Küreselleşme, Panorama, Uluslararası İlişkiler Konseyi, 2020, Retrieved from <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/02/10/kara-vebadan-koronaviruse-kuresellesme/>
- Başaran, İ. E. (1987) *Introduction to education.*, Ankara: Kadioğlu Publications.
- Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış insanın üretim gücü*. Ankara: BRC Basım.

- Baysal, A. C., & Tekarslan, E. (1987). *Davranış bilimleri I-II.* , İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları.
- Brooks, SK., Webster, RK., Smith, LE., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. (2020).The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*. 395:912–20.
- Caley, P., Philp, DJ., McCracken, K. (2008). Quantifying Social Distancing Arising from Pandemic Influenza, *Journal of the Royal Society Interface*, 5(23):631-9.
- Cattell, RB. (1965).*The scientific analysis of personality*. Baltimore: Penguin Books
- CDC COVID-19 Response Team. Severe Outcomes Among Patients with Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) - United States, February 12-March 16, 2020. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep* 2020; 69:343.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2020). *Manage Anxiety & Stress* Atlanta, GA, Centers for Disease Control and Prevention.
- Costa, PT., McCrae, RR. (1998). Six approaches to the explication of facet-level traits: Examples from conscientiousness. *Eur J Psychol*, 12 : 117– 134.
- Çemberci, Y. (2003). *Eğitim yöneticilerinin liderlik davranışları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kartal ilçesi örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Duan, L., Zhu, G. (2020). Psychological interventions for people affected by the COVID-19 epidemic. *Lancet Psychiatry*, 300–2.
- Dubey, S., Biswas, P., Ghosh, R., Chatterjee, S., Dubey, MJ., Chatterjee, S. (2020). Psychosocial impact of COVID-19. *Diabetes Metab Syndr*, 14:779– 88.
- Ekiz, T, İlman, E. & Dönmez, E. (2020). Bireylerin Sağlık Anksiyetesi Düzeyleri ile Covid-19 Salgını Kontrol Algısının Karşılaştırılması. *Usaysad Dergisi* 6(1), 139-154.
- Eren, E. (2004). *Kavramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar doğrultusunda ilköğretim okullarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş doyumları (Ankara ili örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erikson, E. H. (1994). *Identity: Youth and crisis*. New York: WW Norton & Company.

- Eroğlu, F. (2013). *Davranış Bilimleri* (15th ed.). Ankara: Beta Basım.
- Eysenck, M. J. (1991). *Know your own personality*. London: Penguin Books Ltd.
- Freud S. (19619. The resistances to psycho-analysis. In the Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX (1923-1925): *The Ego and the Id and other works* 211-224
- Fromm, E. (1992). *Sevgi ve şiddetin kaynağı*. (Çev. Yurdanur Salman ve Nalân İçten). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Fuller, F. F. (1969) Concerns of teachers: A developmental conceptualization 1. *American Educational Research Journal*, 6(2), 207-226.
- Gencer, N. (2020). Pandemi Sürecinde Bireylerin Koronavirüs (Kovid-19) Korkusu: Çorum Örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, (4), 1153-1173.
- Gullone, E. (2000). The development of normal fear: A century of research. *Clinical Psychology Review*, 20, 429-451.
- Gullone, E., King, N., J. (1997). Three Year Follow-Up Of Normal Fear in Children And Adolescents Aged 7 To 18 Years. *British Journal Of Developmental Psychology*, 15 (1), 97-111.
- Haktanir, A., Seki, T., Dilmaç, B. (2020). Adaptation and evaluation of Turkish version of the fear of COVID-19 scale. *Death Studies*, 1-9.
- Harper, C. A., Satchell, L. P., Fido, D., Latzman, R. D. (2020). Functional fear predicts public health compliance in the COVID-19 pandemic. *International Journal of Mental Health Addiction*.
- Hayran, O. (2007). *Küreselleşme ve Sağlık İlişkileri*, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu.
- Herring, DA., Sattenspiel, L. (2007). Social Contexts, Syndemics, and Infectious Disease in Northern Aboriginal Populations, *American Journal of Human Biology* 19(2):190-202.
- Ho, CS., Chee, CY., Ho, RC. (2020). Mental health strategies to combat the psychological impact of COVID-19: beyond paranoia and panic. *Ann Acad Med Singapore*, 49:1-3.

- Hossain, MM., Sultana, A., Purohit, N. (2020). Mental health outcomes of quarantine and isolation for infection prevention: a systematic umbrella review of the global evidence. *Epidemiol Health*, 42:e2020038
- Huang, C., Wang, Y., Li, X. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet*, 395:497.
- Huang, Y., & Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 epidemic in China: A web-based cross-sectional survey. *MedRxiv Preprint*
- Janis, I. L. (1967). Effects of fear arousal on attitude change: Recent development in theory and experimental finding” *Advances in experimental social psychology* 3, Ed. By. L. Berkowitz, New York: Academic Press.
- Jung CG. (1960). On the nature of psychology. Princeton: Princeton University Press .
- Jungmann, S.M., Witthöft, M. (2020). Health anxiety, cyberchondria, and coping in the current COVID-19 pandemic: Which factors are related to coronavirus anxiety? *Journal of Anxiety Disorders*, 102239.
- Jylhä, P., Isometsä, E. (2006). The relationship of neuroticism and extraversion to symptoms of anxiety and depression in the general population. *Depression and anxiety*, 23.
- Karcioğlu, Ö. (2020). What is Coronaviruses, and How Can We Protect Ourselves?”, *Phoenix Medical Journal*, 2 (1): 66-71.
- Kasapoğlu, F. (2020). Examining the Relationship between Fear of COVID-19 and Spiritual Well-Being. *Spiritual Psychology and Counseling*, 5(3), 341-354.
- Kong, X., Zheng, K., Tang, M., Kong, F., Zhou, J., Diao, L. & Yuchao, D. (2020). Prevalence and Factors Associated with Depression and Anxiety of Hospitalized Patients with COVID-19. *MedRxiv*, 1-12.
- Kotov, R., Gamez, W., Schmidt, F., Watson, D. (2010). Linking “Big” personality traits to anxiety, depressive, and substance use disorders: A meta-analysis. *Psychological Bulletin* 136 (5), 768–821.
- Köknel, Ö. (1989) *Genel ve klinik psikiyatri*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Köknel, Ö. (1999). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Kurt, O., Deveci, S. E., & Oguzoncul, A. F. (2020). Levels of Anxiety and Depression Related to COVID-19 Among Physicians: An online cross-sectional study from Turkey. *Annals of Clinical and Analytical Medicine*, 1-6.
- Lee, S.A., Jobe, M.C., Mathis, A.A., Gibbons, J.A. (2020). Incremental validity of coronaphobia: Coronavirus anxiety explains depression, generalized anxiety, and death anxiety. *Journal of Anxiety Disorders* 74, 102268.
- Li, S., Wang, Y., Xue, J., Zhao, N., Zhu, T. (2020). The impact of COVID-19 epidemic declaration on psychological consequences: a study on active weibo users. *Int J Environ Res Public Health*. 17:2032
- Liu, K., Chen, Y., Lin, R., & Han, K. (2020). Clinical features of COVID-19 in elderly patients: A comparison with young and middle-aged patients. *Journal of Infection*.
- Lu, H., Nie, P., & Qian, L. (2020). Do quarantine experiences and attitudes towards COVID-19 affect the distribution of psychological outcomes in China? A quantile regression analysis, GLO Discussion Paper, No. 512. Essen: Global Labor Organization (GLO).
- Marks, I.M. (1987a). Fears, Phobias, and Rituals. Panic, Anxiety and Their Disorders. New York, Oxford : Oxford University Press.
- Marks, I.M. (1987b). The Development of Normal Fear : A Review . *Journal of Child Psychology, Psychiatry, Allied Disciplines*, 28, (5), 667-697.
- Miller, A.R., & Shelly, S. (2000). *Complete idiot's guide to personality profiles*. US: Penguin Group.
- Nikčević, A. V., Marino, C., Kolubinski, D. C., Leach, D., & Spada, M. M. (2021). Modelling the contribution of the Big Five personality traits, health anxiety, and COVID-19 psychological distress to generalised anxiety and depressive symptoms during the COVID-19 pandemic. *Journal of affective disorders*, 279, 578-584.
- Nikčević, A.V., Spada, M.M. (2020). The COVID-19 Anxiety Syndrome Scale: Development and psychometric properties. *Psychiatry Research* 292, 113322.

- Oktaý, H. (2007). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin motivasyonu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Onder, G., Rezza, G., & Brusaferro, S. (2020). Case-fatality rate and characteristics of patients dying in relation to COVID-19 in Italy. *Jama*, 323(18), 1775-1776.
- Öhman, A. (2000). Fear and Anxiety: Evolutionary, Cognitive and Clinical Perspectives. In M. Lewis And J.,M., Haviland-Jones (Eds), *Handbook Of Emotions*. New York, London, The Guilford Press:
- Öhman, A., Mineka, S. (2001). Fears, Phobias, and Preparedness: Toward an Evolved Module of Fear, and Fear Learning. *Psychological Review*, 108,(3), 483-522.
- Özcan, H., Elkoca, A. ve Yalçın, Ö. (2020). COVID-19 Enfeksiyonu ve Gebelik Üzerindeki Etkileri. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 43-50.
- Özden, K., Özmat, M. (2014). *Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa'da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları*, İdealkent, 5(12): 60-87
- Özdin, S., Özdin, Ş. B. (2020). Levels and Predictors of Anxiety, Depression and Health Anxiety During COVID-19 Pandemic in Turkish Society: The Importance of Gender. *International Journal of Social Psychiatry*, 66(5), 504–511.
- Özkan, T., Lajunen, T. (2005). A new addition to DBQ: Positive driver behaviours scale. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 8(4-5), 355-368.
- Page, LA., Seetharaman, S., Suhail, I., Wessely, S., Pereira, J., Rubin, GJ. (2011). Using electronic patient records to assess the impact of swine flu (influenza H1N1) on mental health patients. *J Ment Health*, 20:60–9.
- Pakpour, A. H., Griffiths, M. D. (2020). The fear of COVID-19 and its role in preventive behaviors. *Journal of Concurrent Disorders*, 2(1), 58–63.
- Panayiotou, G., Kokkinos, C.M., Kapsou, M. (2014). Indirect and direct associations between personality and psychological distress mediated by dispositional coping. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied* 148 (5), 549–567.
- Peeri, N. C., Shrestha, N., Rahman, M. S., Zaki, R., Tan, Z., Bibi, S., Haque, U. (2020). The SARS, MERS and novel coronavirus (COVID-19) epidemics, the newest

and biggest global health threats: what lessons have we learned?. *International journal of epidemiology*.

- Qiu, W., Rutherford, S., Mao, A., Chu, C. (2017). The Pandemic and its Impacts. Health, Culture and Society, *Dec*, 1-11.
- Quilty, L.C., Pelletier, M., Deyoung, C.G., Bagby, R.M. (2013). Hierarchical personality traits and the distinction between unipolar and bipolar disorders. *Journal of Affective Disorders* 147 (1–3), 247–254.
- Richardson, S., Hirsch, J. S., Narasimhan, M., Crawford, J. M., McGinn, T., Davidson, K. W., Cookingham, J. (2020). Presenting characteristics, comorbidities, and outcomes among 5700 patients hospitalized with COVID-19 in the New York City area. *Jama*.
- Rodgers, M., Dalton, J., Harden, M., Street, A., Parker, G., Eastwood, A.. (2018). Integrated care to address the physical health needs of people with severe mental illness: a mapping review of the recent evidence on barriers, facilitators and evaluations. *Int J Integr Care*, 18:9.
- Rodríguez-Rey, R., Garrido-Hernansaiz, H., Collado, S. (2020). Psychological impact of COVID-19 in Spain: early data report. *Psychol Trauma*, 12:550– 2.
- Segal, J. (1999). Korkusuz Yaşamak, Çev. Murat Kartal, İstanbul, Mavi Psikoloji yayınları, 2. Basım, 86, 146.
- Strickhouser, J.E., Zell, E., Krizan, Z. (2017). Does personality predict health and wellbeing? A metasynthesis. *Health Psychology*, 36 (8), 797–810.
- Sunderland, M., Newby, J.M., Andrews, G. (2013). Health anxiety in Australia: prevalence, comorbidity, disability and service use. *The British Journal of Psychiatry* 202, 56–61.
- Rathee, S. (2019). Personality Theories: A Brief Overview. *Delhi Psychiatry Journal*; 22:(2)
- Tatar, A. (2016). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Kısa Formunun geliştirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17.
- Taylor, S. (2019). The Psychology of Pandemics: Preparing for the Next Global Outbreak of Infectious Disease. Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing.

- Taylor, S., Landry, C., Paluszek, M., Fergus, T. A., McKay, D., & Asmundson, G. J. G. (2020). Development and initial validation of the COVID stress scales. *Journal of Anxiety Disorders*.
- Tönbül, Ö. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Salgını Sonrası 20-60 Yaş Arası Bireylerin Psikolojik Dayanıklılıklarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi* 2(2), 159-174.
- Trnka, R., Lorencova, R. (2020). Fear, anger, and media-induced trauma during the outbreak of COVID-19 in the Czech Republic. *Psychol Trauma*, 12:546–9.
- Velavan, T. P., Meyer, C. G. (2020). The COVID-19 epidemic. *Tropical Medicine and International Health*, 25(3), 1-3.
- Verity, R., Okell, L. C., Dorigatti, I., Winskill, P., Whittaker, C., Imai, N., Dighe, A. (2020). Estimates of the severity of coronavirus disease 2019: a model-based analysis. *The Lancet infectious diseases*.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, CS. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res Public Health*, 17:1729.
- Wang, D., Hu, B., Hu, C. (2020). Clinical Characteristics of 138 Hospitalized Patients With 2019 Novel Coronavirus-Infected Pneumonia in Wuhan, China. *JAMA*
- Wickless C, Kirsch I. (1988). Cognitive correlates of anger, anxiety, and sadness. *Cognitive Therapy and Research*, 12: 367-377.
- Williams, P.G. (2004). The psychopathology of self-assessed health: A cognitive approach to health anxiety and hypochondriasis. *Cognitive Therapy and Research* 28, 629–644.
- Wu, Z., McGoogan, J. M. (2020). Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72 314 cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *Jama*, 323(13), 1239-1242.

- Yolun M. (2012). *İspanyol Gribinin Dünya ve Osmanlı Devleti Üzerindeki Etkileri*, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.
- Zel, U. (2001). Yönetimde kişilik ve kişilik özellikleri. S. Güney (ED.). *Yönetim ve organizasyon* (413-430). Ankara: Nobel Yayınları.
- Zhou, P., Yang, XL, Wang, XG. (2020). A pneumonia outbreak associated with a new coronavirus of probable bat origin. *Nature*, 559, 270-289.

EKLER

Ek-1. Etik Kurul Formu

Ek-2. Sosyodemografik Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz

- a) Kadın
- b) Erkek

2. Yaş aralığını

işaretleyiniz

- a) 25-44
- b) 45-54
- c) 55-64

3. Eğitim durumunuzu işaretleyiniz (Mezun olduğunuz okulu baz alınız).

- a) İlkokul
- b) Ortaokul
- c) Lise
- d) Üniversite
- e) Yüksek lisans ve üstü

4. Medeni durumunuzu işaretleyiniz.

- a) Evli
- b) Boşanmış
- c) Eşi vefat etmiş
- d) Ayrı yaşıyor

5. Gelir

durumunuz?

- a) 3000-4500

TL

- b) 4501-6000 TL

- c) 6001 TL ve üstü

6. Herhangi bir kronik hastalığınız var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

7. Covid-19 enfeksiyonu geçirdiniz mi?

- a) Evet
- b) Hayır

EK-3. COVID-19 Korkusu Ölçeği

Değerli Katılımcı, aşağıda sizinle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden beklenen içtenlikle cevap vererek bilimsel bir çalışmaya yardımcı olmanız.

Lütfen bütün sorularla ilgili görüşlerinizi ifade ediniz.

1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum					
	1	2	3	4	5
1. Koronavirüsten (Covid-19) çok korkuyorum.					
2. Koronavirüsü düşünmek beni rahatsız ediyor.					
3. Koronavirüsü düşündüğümde ellerim soğuk soğuk terliyor.					
4. Koronavirüs nedeniyle hayatımı kaybetmekten korkuyorum.					
5. Sosyal medyada koronavirüsle ilgili hikayeleri ve haberleri gördüğümde gerilir veya endişelenirim.					
6. Koronavirüse yakalanacağım korkusundan dolayı uyuyamıyorum.					
7. Koronavirüse yakalanacağımı düşündüğümde kalbim hızla çarpmaya başlıyor.					

Ölçeğin değerlendirilmesi: Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin tüm maddelerinden alınan toplam puan bireyin yaşadığı Koronavirüs (Covid-19) korkusu düzeyini yansıtmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 7 ile 35 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek düzeyde Koronavirüs korkusu yaşamak anlamına gelmektedir.

İletişim adresi: pd.ozankorkmaz@gmail.com

Not: Ölçek uygun atıf biçimiyle izin alınmadan kullanılabilir.

Ek-4. Beş Faktör Kişilik Ölçeği

Açıklama: Sizden aşağıdaki her bir maddeyi dikkatle okuyarak, sizi ne ölçüde tanımladığını 5 araklı ölçek (1= “Hiç Uygun Değil” 2= “Nadiren Uygun” 3= “Biraz Uygun” 4= “Orta Dükça Uygun” 5= “Tamamen Uygun”) üzerinden değerdendirmeniz istenmektedir.

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Konuşkan					
2	Başkalarının hatalarını arama eğiliminde olan					
3	İşini tam yapan					
4	Bunalımlı, melankolik					
5	Orijinal, yeni görüşler ortaya koyan					
6	Ketum/Vakur					
7	Yardımsever ve başkaları için çırpınan					
8	Biraz umursamaz					
9	Rahat, stresle kolay baş eden					
10	Çok değişik konuları merak eden					
11	Enerji dolu					
12	Başkalarıyla sürekli didişen					
13	Güvenilir bir çalışan					
14	Gergin olabilen					
15	Maharetli, derin düşünen					
16	Heyecan yaratabilen					
17	Affedici bir yapıya sahip					
18	Dağınık olma eğiliminde					
19	Çok endişelenen					
20	Hayal gücü yüksek					
21	Sessiz bir yapıda					
22	Genellikle başkalarına güvenen					
23	Tembel olma eğiliminde olan					
24	Duygusal olarak dengeli, kolayca keyfi kaçmayan					
25	Atılgan bir kişiliğe sahip					
26	Keşfeden, icat eden					
27	Soğuk ve mesafeli olabilen					
28	Görevi tamamlanıncaya kadar sebat edebilen					
29	Dakikası dakikasına uymayan					
30	Sanata ve estetik değerdere önem veren					
31	Bazen utangaç, çekingen olan					
32	Hemen hemen herkese karşı saygılı ve nazik olan					
33	İşleri verimli yapan					
34	Gergin ortamlarda sakin kalabilen					
35	Rutin işleri yapmayı tercih eden					

36	Sosyal, girişken					
37	Bazen başkalarına kaba davranabilen					
38	Planlar yapan ve bunları takip eden					
39	Kolayca sinirlenen					
40	Düşünmeyi seven, fikirler geliştirebilen					
41	Sanata ilgisi çok az olan					
42	Başkalarıyla işbirliği yapmayı seven					
43	Kolaylıkla dikkati dağılan					
44	Sanat, müzik ve edebiyatta çok bilgili					

ÖZGEÇMİŞ

A. MERVE BULGUMAN

Hasan Cevdet Paşa Sok. Aydın Apt. No:5 K:3 D:10 Teşvikiye –Nişantaşı/ IST. Mobil No: 0532-213 40 63 /mervebulguman@gmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER:

Doğum Tarihi: 23.03.1977

Medeni durumu: Boşanmış

EĞİTİM DURUMU:

2017-18.....2019-21 Klinik Psikoloji
Yüksek Lisans Tez dönemi2013-14.....
2017-18 Üsküdar Üniversitesi Psikoloji
Lisans

1997-98.....1998-99 Kaliforniya,Berkeley Üniversitesi –ABD İşletme/Pazarlama Diploma
prog.

1995-961997-98 İstanbul Üni. AH&MA Programı (Amerikan otel ve
turizm işletme yönetimi)1989-90.....1994-95 Sisli Terakki Lisesi-Istanbul

İLGİLİ KONULAR: ☐ ŞEMA TERAPİ /ALP KARAOSMANOĞLU-SERTİFİKA
☐ BÜTÜNCÜL PSİKOTERAPİ (1.DÖNEM)
☐ HİPNO TERAPİ - SERTİFİKA

☐ Stratejik pazarlama yönetimi	☐ Tüketici satın alma davranışları
☐ Uluslararası pazarlama yönetimi	☐ Pazarlama yönetimi esasları
☐ Yeni ürün geliştirme	☐ Başlıca reklam ve halkla ilişkiler
☐ Direkt pazarlama	☐ Pazarlama planı
☐ Pazarlama Araştırma
Kariyer Enstitüsü)	☐ 360 Derece IK program (Eğitim

DENEYİMLER:

- BİREYSEL PSIKOLOJİK DANIŞMANLIK
- BEYOĞLU ENGELLİ MERKEZİ 2 AY / HUZUR EVİ, KARTAL 2 AY
- SWISSOTEL, DIVAN OTEL, SU ADA, RIXOS OTEL, POINT OTEL;
SATIS&PAZARLAMA departmanı/Banquet-davet yetkilisi

BECERİ: İngilizce orta, word, powerpoint

İLGİLER: Belgesel film, Masa tenisi, Psikoloji Kitapları